

A photograph of three children playing on a wooden play structure in a park. The structure is built from wooden pallets and has a small dome on top. One child is standing on a sand mound, another is sitting on the structure, and a third is standing nearby. The background shows a blue sky with white clouds and some trees. The text is overlaid on the bottom left of the image.

SAMENWERKEN AAN GEZONDHEID IN BRABANT

DRIE GEZONDE LEVENSIJAREN ERBIJ IN 2030

Uitvoeringsagenda Gezondheid 2022 - 2023

INHOUD

VOORWOORD GEDEPUTEERDE

1. VAN AMBITIE NAAR ACTIES	4	4. COMMUNICATIE IN 2022-2023	32
1.1. Over dit document		4.1. Inleiding	
1.2. Uitgangspunten		4.2. Spoor 1: Van norm naar continue verbetering	
1.3. Het lukt alleen samen		4.3. Spoor 2: Van zorg naar positieve gezondheid	
<hr/>		4.4. Spoor 3: Monitor gezondheid	
2. AANPAK TOT 2030	9	4.5. Communicatieplan	
2.1. Inleiding		<hr/>	
2.2. Positieve gezondheid		5. DOORKIJK NA 2023	37
2.3. Drie sporen		<hr/>	
<hr/>		BIJLAGE 1:	39
3. ACTIES IN 2022-2023	16	Meekoppeling van gezondheid in 2022-2023	
3.1. Inleiding		<hr/>	
3.2. Spoor 1: Van norm naar continue verbetering		BIJLAGE 2:	62
3.2.1. Acties programma's		Risicoanalyse	
3.2.2. Ondersteuning en coördinatie			
3.3. Spoor 2: Van zorg naar positieve gezondheid			
3.4. Spoor 3: Monitor gezondheid			
3.5. Menskracht en middelen in 2022-2023			

VOORWOORD GEDEPUTEERDE

**‘Drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030!’
Deze ambitie is met het vaststellen van het Beleidskader Gezondheid 2021-2030 van harte omarmd door Provinciale Staten. Het is een ambitie die vraagt om extra inzet op gezondheid.**

Deze Uitvoeringsagenda Gezondheid is de eerste uitwerking van het beleidskader. We willen toe naar een Brabant dat bijdraagt aan de kwaliteit van leven. Uiteindelijk is dat immers waar het in de basis om draait, onze gezondheid. Dat is de laatste jaren alleen maar duidelijker geworden. Door de Covid-19-pandemie zijn de opgaven voor onze gezondheid bovendien groter geworden.

Brabant wil de gezonde samenleving continu blijven verbeteren. Daarom krijgt gezondheid in alle provinciale programma's een plek. In deze uitvoeringsagenda beschrijven we hoe de programma's de komende jaren het thema gezondheid zoveel mogelijk meekoppelen in hun beleid.

De provinciale ambitie gaat uit van positieve gezondheid. Daarbij zitten mensen goed in hun vel. Ze hebben vaardigheden om de uitdagingen van het leven aan te kunnen. Het is een breed perspectief op gezondheid dat inmiddels gemeengoed is onder

experts en ook centraal staat in onze Omgevingsvisie. Om de inzet op positieve gezondheid in Brabant te vergroten, zetten we een netwerk op dat de transitie van zorg naar positieve gezondheid dichterbij brengt.

Om inzicht te krijgen waar we gezondheidswinst kunnen behalen en hoe interventies het meest kans van slagen hebben, investeren we in een monitor gezondheid. Daarmee kunnen we zo goed mogelijk sturen op onze inzet voor gezondheid, maar ook onze Brabantse partners kunnen hier hun voordeel mee doen.

Drie gezonde jaren erbij voor alle Brabanders. Dat kunnen we niet alleen, dat lukt ons alleen samen met andere partijen. Daarom mijn uitnodiging: denkt en doet u met ons mee?

*Met gezonde groet,
Elies Lemkes-Straver, coördinerend portefeuillehouder gezondheid*

1. VAN AMBITIE NAAR ACTIES

1.1. OVER DIT DOCUMENT

De provincie Noord-Brabant gaat enthousiast op weg met de ambitie van drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030. Wat begon als een ambitie van de vijf grote gemeenten, GGD'en en waterschappen van Brabant, zal zich, mede dankzij deze uitvoeringsagenda, als een olievlek gaan verspreiden over heel Brabant en al haar inwoners.

In het Beleidskader Gezondheid 2021-2030 is in grote lijnen te lezen hoe de provincie tot 2030 haar inzet op gezondheid wil vergroten. In dit document leest u hoe onze aanpak eruitziet tot 2030 en welke acties we in 2022-2023 uitvoeren. Met deze aanpak en acties draagt de provincie bij aan het realiseren van de ambitie van drie gezonde levensjaren erbij in 2030.

In dit eerste hoofdstuk beschrijven we de uitgangspunten voor en totstandkoming van deze uitvoeringsagenda. In het tweede hoofdstuk lichten we toe voor welke aanpak we tot 2030 kiezen. Deze aanpak is vervolgens vertaald naar concrete acties in 2022-2023. Deze lichten we toe in hoofdstuk drie. In het vierde hoofdstuk beschrijven we onze inzet op communicatie in 2022-2023. Het vijfde en tevens laatste hoofdstuk bevat een korte doorkijk ná 2023. In bijlage 1 staat hoe de begrotingsprogramma's van de provincie gezondheid concreet meekoppelen in 2022-2023.

1.2. UITGANGSPUNTEN

In het Beleidskader Gezondheid is te lezen dat de provincie tot 2030 de volgende drie sporen volgt:

1. Van norm naar continue verbetering: we zetten in op een verbeterfilosofie binnen onze begrotingsprogramma's.
2. Van zorg naar gezondheid: we zetten in op een transitie van zorg naar positieve gezondheid, waardoor er meer inzet komt op preventie.
3. Ter ondersteuning van de inzet van de provincie én die van andere partijen, investeert de provincie de komende twee jaar in een monitor gezondheid. Deze zal bestaande en nieuwe Brabantse data over gezondheid samenbrengen. De monitor dient als basis voor de keuze en evaluatie van interventies.

In het beleidskader werd verder aangekondigd dat de provincie de komende jaren in ieder geval extra aandacht besteedt aan luchtkwaliteit en gezonde verstedelijking en dat we gezondheid niet alleen maar zullen beschermen, maar ook bevorderen. Vooral op het snijpunt van gedrag en fysieke leefomgeving zien we mogelijkheden.

Met onze extra inzet op gezondheid sluit de provincie aan bij wat in de Brabantse Omgevingsvisie staat over gezondheid: "In 2050 is Brabant welvarend in brede zin, waarbij welvarend meer is dan economische bestaanszekerheid. Welvaart in brede zin omvat ook geluk, gezondheid en veiligheid van mensen". In 'Samen bouwen aan de kwaliteit van Brabant. Addendum bestuursakkoord

2020-2023' wordt brede welvaart, waar gezondheid onder valt, gepositioneerd als een samenbindend thema dat door alle dossiers heen loopt. Met de inzet op gezondheid vanuit deze uitvoeringsagenda, dragen we ook bij aan het verstevigen van de brede welvaart van de Brabanders.

We sluiten aan bij de kernwaarden van de Brabantse omgevingsvisie. Het spoor 'Van norm naar continue verbetering' past bij de ambitie van onze provincie om in 2050 op alle aspecten beter te presteren dan de wettelijke minimale norm en geeft invulling aan de kernwaarde 'We gaan voor steeds beter'. Het spoor 'Van zorg naar positieve gezondheid' geeft invulling aan de kernwaarden 'We gaan voor technische én sociale innovatie' en 'We gaan voor proactief en preventief boven gevolgbeperking en herstel.'

Bij het opstellen van deze uitvoeringsagenda hebben we rekening gehouden met de volgende adviezen vanuit het werkveld (o.a. RIVM, VNO-NCW, BMF, IVN, SCP, gemeenten, Zorgbelang en GGD):

- Ondersteun en verbind bestaande initiatieven, in plaats van nieuwe initiatieven te bedenken.
- Ga op zoek naar verbindende thema's, zoals 'groene omgeving'.
- Doe het niet vóór de Brabanders, maar mét de Brabanders.
- Ga meer gebiedsgericht te werk en zoom in op hot spots.
- Heb een lange adem, want gezondheid en de bedoelde transitie zijn geen projecten die volgende week hun vruchten zullen afwerpen. Hier zullen jaren overheen gaan.

1.3. HET LUKT ALLEEN SAMEN

De ambitie van drie gezonde levensjaren is er niet één die de provincie in haar eentje kan realiseren. Dat lukt ons alleen door samen te werken met zo veel mogelijk partijen die op de één of andere manier invloed hebben op de positieve gezondheid van de Brabander. En natuurlijk lukt het ook ons niet zonder de Brabander zélf! Daarom hebben we bijvoorbeeld deze animatie gemaakt. Hierin roepen we inwoners op om mee te denken over de ambitie van drie gezonde levensjaren erbij in 2030:

Jongeren hebben ook meegedacht over deze uitvoeringsagenda. Hiertoe organiseerden we, samen met de Jongerenambassadeurs Den Bosch en de gemeente 's-Hertogenbosch, de eerste Brabantse Jongerentop. Tijdens een online sessie gingen jongeren uit heel Brabant met elkaar in gesprek over de ambitie van drie gezonde levensjaren erbij in 2030: wat mag er in de aanpak van de provincie absoluut niet ontbreken voor en volgens jongeren?

Daarnaast hebben we de ontwikkeling van deze uitvoeringsagenda benut om partners aan te haken, verder te bouwen aan ons netwerk en relevante kennis te delen met partijen zoals de Vereniging Brabantse Gemeenten, Brabant Advies en het Institute for Positive Health (IPH). Samen met het IPH organiseerden we op 31 januari 2022 een webinar over positieve gezondheid. Hieraan namen ruim tweehonderd mensen deel en de video over dit webinar werd ruim vijfhonderd keer bekeken.

Om de video te bekijken klik je op de afspeel button

Figuur 1.1: Online animatie over de ambitie van drie gezonde levensjaren erbij in 2030

Figuur 1.2: Beeld van de Brabantse jongerentop

Figuur 1.3: Webinar over positieve gezondheid op 31 januari 2022

Daarnaast sprak gedeputeerde Lemkes tijdens de Dutch Design Week van 2021 met verschillende partijen over de wijze waarop de provincie concreet kan bijdragen aan de ambitie van drie gezonde levensjaren erbij in 2030.

Figuur 1.4 In gesprek met partijen tijdens de Dutch Design Week 2021

Omdat het werkveld ons heeft verzocht om bestaande initiatieven te ondersteunen, hebben we aan Zorgbelang Brabant gevraagd om een aantal van die initiatieven in kaart te brengen en te identificeren waar zij tegenaan lopen.

Voorbeelden van belangrijke inzichten naar aanleiding van voorgaande zijn:

- Een transitie zoals die van zorg naar positieve gezondheid laat zich niet plannen of regisseren. Een goed voorbeeld is de provincie Limburg die bewust heeft gekozen voor een aanpak waar het proces het belangrijkste resultaat is. De ingezette beweging, op zich, is het belangrijkste resultaat.
- Het maken van gezonde keuzes moet voor jongeren makkelijker worden gemaakt. Hierbij is extra aandacht nodig voor 10- tot 14-jarigen.
- Gezondheid wordt vaak geassocieerd met sport en bewegen, maar ook mentale gezondheid is een belangrijk aandachtspunt.

- Vernieuwende initiatieven lopen vaak tegen beperkende ambtelijke systemen en belangen van stakeholders aan.
- Vernieuwende initiatieven vinden het moeilijk om financiering te vinden ná de pilotfase.
- Stel kennis beschikbaar over de vertaling van de theorie van positieve gezondheid naar de praktijk.
- Ondersteun bij het zichtbaar maken van effecten en biedt ondersteuning bij netwerkvorming tussen de verschillende sectoren.
- Deel inspirerende voorbeelden en data.

Mede op basis deze inzichten hebben we de ambitie van drie gezonde levensjaren erbij in 2030 en de uitgangspunten van het Beleidskader Gezondheid, vertaald naar de aanpak en acties die in deze eerste Uitvoeringsagenda Gezondheid worden beschreven.

2. AANPAK TOT 2030

2.1. INLEIDING

Om te komen tot een impactvolle aanpak tot 2030, hebben we een veranderaanpak ontwikkeld. Een veranderaanpak beschrijft stap voor stap hoe acties leiden tot de gewenste verandering. In ons geval: in 2030 heeft iedere Brabander er drie gezonde levensjaren bij. De veranderaanpak is schematisch weergegeven in figuur 2.1. De hierin genoemde acties worden toegelicht in hoofdstuk 3.

Impactmissie: DRIE GEZONDE LEVENSJAREN ERBIJ VOOR IEDERE BRABANDER IN 2030

Sfeer van belang
WAAROM

Meer positieve gezondheid

Kwaliteit van leven

Meedoen

Mentale functies

Dagelijks functioneren

Zingeving

Lichaamsfuncties

Gezonde leefomgeving

Gezond gedrag

Gezonde voorzieningen

Veiligere leefomgeving

Schonere bodem, water en lucht

Gezondere steden en dorpen

Gezonde landbouw

Meer bewegen en/of sporten

Gezonder eten

Meer verkeersveilig gedrag

Meer ondersteuning zingeving

Langer gezond thuis

Innovaties in de zorg

Betere arbeidsmarkt zorg

sfeer van invloed
HOE

De begrotingsprogramma's van de provincie Noord-Brabant blijven bijdragen aan de positieve gezondheid van de Brabander

Meer inzet op positieve gezondheid c.q. preventie in Brabant

Begrotingsprogramma's PNB koppelen gezondheid mee in hun beleid

Begrotingsprogramma's en GS minimaliseren nadelige effecten op gezondheid en optimaliseren positieve effecten

PNB en betrokken partijen sturen optimaal op positieve gezondheid

Versterkte partijen en initiatieven die de transitie van zorg naar positieve gezondheid dichterbij kunnen brengen

Statenbesluiten zijn gebaseerd op een evenwichtige afweging van gezondheid

PNB en betrokken partijen hebben inzicht in gezondheidsrisico's en factoren

Nieuwe inzichten in effectieve interventies op positieve gezondheid

Programma's hebben inzicht in extra juridische instrumenten en activiteiten voor een gezonde en veilige leefomgeving

Programma's voelen zich gesteund bij het meekoppelen van gezondheid

Gezondheid is een integraal onderdeel in de beleidskeuzes

Bestaande en nieuwe inzichten worden samengebracht in Brabantse monitor gezondheid

Partijen en initiatieven leren van elkaar en van de provincie

Uitwisselen kennis en ervaring deelnemers

Initiatieven positieve gezondheid hebben beter toegang tot financiële middelen

Onderzoek naar juridische (on)mogelijkheden van omgevingswet voor sturen op gezondheidswinst door provincie

Continue aandacht voor meekoppeling gezondheid begrotingsprogramma's

Opnemen gezondheids-indicatoren in planning & controlcyclus

Expliciteren van impact op gezondheid in Statenvoorstellen

Ontwikkelen Brabantse monitor gezondheid

Bij elkaar brengen van partijen en initiatieven die transitie dichterbij kunnen brengen

Ontwikkelen en delen kennis van PNB over positieve gezondheid

Jaarlijks organiseren Dag van de Gezondheid

Onderzoeken inzet immunisatieportefeuille voor financiering initiatieven

Communicatie

Communicatie

sfeer van controle
WAT

Van norm naar continue verbetering

Monitor gezondheid

Van zorg naar gezondheid

Bestuur en veiligheid

Ruimte en wonen

Mobiliteit

Natuur en milieu

Landbouw en voedsel

Partijen actief in fysieke leefomgeving

Overheden (incl. waterschappen)

Regionale innovatieve netwerken gezondheid

Energie

Water en bodem

Economie, kennis en talentontwikkeling

Vrije tijd, cultuur, sport en erfgoed

Zorgverzekeraars

Kennisinstellingen

GGD'en

Overige externe partijen

Doelgroep I: begrotingsprogramma's PNB

Doelgroep II: externe partijen

Figuur 2.1: Veranderaanpak: hoe draagt de provincie tot 2030 bij aan drie gezonde levensjaren erbij?

2.2. POSITIEVE GEZONDHEID

We hebben gekozen voor positieve gezondheid als definitie van gezondheid. Volgens deze definitie is gezondheid veel meer dan niet-ziek-zijn. Positieve gezondheid kijkt juist breder. Daarbij gaat het niet om gezondheid als een statisch gegeven of een te bereiken doel. Maar om de veerkracht van mensen om zich

aan te passen aan wat zich in het leven voordoet. Deze meer dynamische benadering doet meer recht aan de veerkracht van mensen en aan wat voor hen betekenisvol is. Positieve gezondheid omvat zes dimensies (zie figuur 2.2).

Lichaamsfuncties: Je gezond voelen, fitheid, klachten en pijn, slapen, eten, conditie, bewegen. *(Ik voel me gezond)*

Mentale functies: Onthouden, concentreren, communiceren, vrolijk zijn, jezelf accepteren, omgaan met verandering, gevoel van controle. *(Ik voel me goed)*

Zingeving: Zinvol leven, levenslust, idealen willen bereiken, vertrouwen hebben, accepteren, dankbaarheid, blijven leren. *(Ik vertrouw op de toekomst)*

Kwaliteit van leven: Geniet, gelukkig zijn, lekker in je vel zitten, balans, je veilig voelen, hoe je woont, rondkomen met je geld. *(Ik geniet van het leven)*

Meedoen: Sociale contacten, serieus genomen worden, samen leuke dingen doen, steun van anderen, erbij horen, zinvolle dingen doen, interesse in de maatschappij. *(Ik heb contact met andere mensen)*

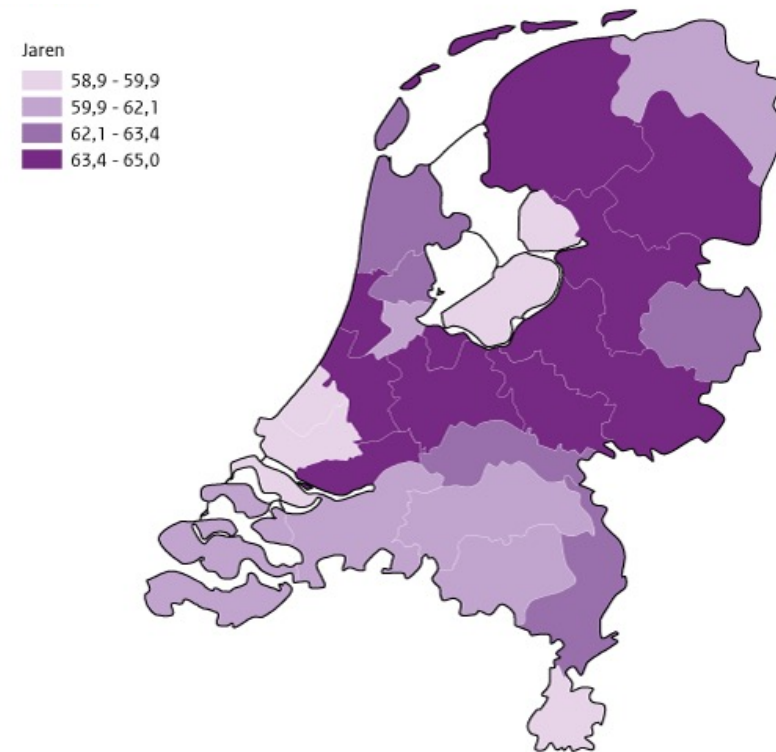
Dagelijks functioneren: Zorgen voor jezelf, je grenzen kennen, kennis van gezondheid, omgaan met tijd, omgaan met geld, kunnen werken, hulp kunnen vragen. *(Ik kan goed voor mezelf zorgen)*

Figuur 2.2: De zes dimensies van positieve gezondheid

De definitie van positieve gezondheid sluit ook aan bij wat in de Brabantse Omgevingsvisie staat over gezondheid: "Gezondheid is meer dan alleen 'ziekte voorkomen'. Gezondheid gaat juist om kwaliteit van leven, welzijn en het bevorderen van gezondheid. Dat draagt bij aan geluk, veerkracht, vitaliteit en productiviteit van mensen en het functioneren van onze (Brabantse) samenleving. Een voorbeeld is om bij de (her)inrichting van onze omgeving meer voorzieningen te creëren voor bewegen en buitenrecreatie."

Voor de monitoring van de ambitie van drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030, kiest de provincie voor de Levensverwachting in als Goed Ervaren Gezondheid (LGEG). De LGEG weerspiegelt het oordeel over de eigen gezondheid en is niet alleen afhankelijk van ziektes of beperkingen, maar ook van fitheid, depressieve gevoelens, voeding, sociale steun, roken en lichamelijke activiteit. De LGEG sluit naar ons idee het beste aan bij de gekozen definitie van gezondheid.

De LGEG wordt landelijk bijgehouden door het RIVM en berekend op basis van gegevens uit de vierjaarlijkse GGD Volwassenenmonitor. Doordat deze indicator landelijk wordt bijgehouden, kunnen we ontwikkelingen in Brabant vergelijken met ontwikkelingen in de rest van Nederland.

Bron: [Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2016 GGD'en](#), CBS en RIVM, CBS Doodsoorzakenstatistiek; gegevens bewerkt door [RIVM](#)

Figuur 2.3: Levensverwachting in als Goed Ervaren Gezondheid per GGD-regio in 2016

Op het moment van het vaststellen van de ambitie, was de LGEG in Brabant voor het laatst gemeten in 2016. Daarom is dit jaar als referentiejaar gekozen voor genoemde ambitie. In GGD-regio West-Brabant was de LGEG in dat jaar 60,9 jaar, in GGD-regio Hart voor Brabant 62,1 jaar en in GGD-regio Brabant Zuidoost 62,5 jaar.

2.3. DRIE SPOREN

Tot 2030 draagt de provincie via drie sporen bij aan positieve gezondheid van de Brabanders, zodat zij er in 2030 drie jaren in goed ervaren gezondheid bij hebben. In hoofdstuk drie leest u welke concrete acties binnen deze drie sporen worden uitgevoerd in 2022-2023.

Spoor 1: Van norm naar continue verbetering

Omdat de provincie uitgaat van het brede concept positieve gezondheid, kunnen alle begrotingsprogramma's van de provincie¹, bijdragen aan het dichterbij brengen van de ambitie van drie gezonde levensjaren in 2030. Dat doen ze door het zo veel mogelijk identificeren en realiseren van meekoppelkansen voor gezondheid: via een gezondere leefomgeving voor Brabanders, door het stimuleren van gezonder gedrag of in de vorm van gezonde voorzieningen voor Brabanders. Ook op het snijvlak van de leefomgeving en gedrag van Brabanders zien we mogelijkheden voor de provincie om de gezondheid te bevorderen.

Spoor 2: Van zorg naar positieve gezondheid

Zonder meer aandacht voor positieve gezondheid is de ambitie van drie gezonde levensjaren erbij in 2030 weinig kansrijk. Met andere woorden: we moeten proberen te voorkomen dat mensen ziek worden én dat ze beter kunnen omgaan met ziekte. Daarom focust de provincie tot 2030 ook op het dichterbij brengen van de transitie van zorg naar positieve gezondheid. Daar draait het om in het tweede spoor: van zorg naar positieve gezondheid.

Binnen en buiten Brabant zijn tal van partijen druk bezig om deze transitie dichterbij te brengen, zoals overheden, regionale innovatieve initiatieven, zorgverzekeraars, kennisinstellingen, GGD-en en woningcorporaties. Ze kijken bijvoorbeeld hoe financiering meer gericht kan worden op positieve gezondheid, werken aan meer groen in de buurt of aan innovaties om mensen meer te laten bewegen. Dit lijken kansrijke initiatieven, maar ze staan pas aan het begin van een lastige transitie. Ze ervaren belemmeringen, bijvoorbeeld door tegenwerkende financiële regels bij gemeenten en zorgverzekeraars.

Om de transitie van zorg naar positieve gezondheid dichterbij te brengen, beveelt Zorgbelang Brabant, op basis van telefonische interviews met een aantal initiatiefnemers, de provincie aan om kennis beschikbaar te stellen over de vertaling van de theorie van positieve gezondheid naar de praktijk, ondersteuning te bieden bij het zichtbaar maken van effecten, te laten zien dat ze kansrijke initiatieven onderschrijft en ondersteuning te bieden bij netwerkvorming.

Dit komt overeen met wat we hebben gehoord tijdens onze gesprekken met het werkveld voor het Beleidskader Gezondheid. Uit deze gesprekken kwam bijvoorbeeld naar voren dat veel initiatieven weinig weet hebben van elkaar, laat staan dat ze van elkaar leren. Dit belemmert de transitie. Daarom vragen partijen de provincie de initiatieven die er al zijn, of nog gaan komen, en de transitie dichterbij kunnen brengen, met elkaar te verbinden en van elkaar te laten leren. Partijen zien verder graag dat de provincie de gewenste transitie een platform biedt en nieuwe, relevante kennis ontwikkelt en verspreidt. Bovendien kan de provincie als middenbestuur gemakkelijk schakelen tussen verschillende schaalniveaus, bijvoorbeeld door (boven)nationale initiatieven en budgetten naar Brabant te halen.

Spoor 3: Ontwikkelen van een monitor gezondheid

Het derde spoor is er ter ondersteuning van zowel het eerste spoor 'Van norm naar continue verbetering' als het tweede spoor 'Van zorg naar positieve gezondheid'. Want alle partijen in Brabant, ook de provincie, hebben betrouwbare inzichten nodig om op optimale wijze sturing te kunnen geven aan hun inzet op positieve gezondheid.

Over gezondheid zijn veel onderzoeken en losse cijfers beschikbaar, maar het overzicht en de samenhang ontbreken. Waar denken Brabanders bijvoorbeeld vooral aan als ze gevraagd worden naar (factoren die van invloed zijn op) hun ervaren gezondheid?

Door de ontwikkeling van de monitor gezondheid brengen we bestaande Brabantse data (o.a. omgevingsscan BROS, Brabant in Zicht) en nieuwe data bij elkaar. Vanuit dat overzicht krijgen we zicht op de gezondheidseffecten van interventies, zodat alle partijen in Brabant beter kunnen sturen op de positieve gezondheid van de Brabander.

De monitor is gebaseerd op onze behoeften én die van onze partners. De monitor gezondheid wordt een visueel aansprekende combinatie van tellen en vertellen, cijfers en cartografie, zodat betrokken partijen op een snelle en accurate manier inzicht kunnen krijgen in hoe Brabant ervoor staat. Ook de Brabander zelf! Want ook inwoners kunnen de monitor gebruiken.

De monitor wordt gekoppeld aan vastgestelde beleidskaders en indicatoren van begrotingsprogramma's, moet gebruikers in staat stellen om trends en ontwikkelingen te volgen en zowel beleidsmatige ontwikkelingen als maatschappelijke gesprekken over gezondheidstrends ondersteunen.

3. ACTIES IN 2022-2023

3.1. INLEIDING

In dit hoofdstuk leest u welke concrete acties de provincie in 2022-2023 uitvoert als vertaling van de in vorig hoofdstuk beschreven aanpak. Deze aanpak valt uiteen in drie sporen:

1. Van norm naar continue verbetering

2. Van zorg naar positieve gezondheid

3. De ontwikkeling van de monitor gezondheid

3.2. ACTIES SPOOR 1: 'VAN NORM NAAR CONTINUE VERBETERING'

3.2.1. Acties van de programma's

1

Alle begrotingsprogramma's koppelen gezondheid mee in hun beleid

In het kader van het spoor 'Van norm naar continue verbetering' brengen de begrotingsprogramma's de ambitie van drie extra gezonde levensjaren in 2022-2023 dichterbij, doordat ze zo veel mogelijk meekoppelkansen voor gezondheid identificeren en realiseren in hun beleid.

In bijlage 1 leest u welke meekoppelkansen voor gezondheid de begrotingsprogramma's in 2022-2023 realiseren. Hieronder beschrijven we 29 goede voorbeelden, inclusief de beoogde bijdrage aan de positieve gezondheid van de Brabander.

Meekoppeling van gezondheid in 2022-2023

Actie provincie	Beoogde bijdrage aan positieve gezondheid Brabander
Uitwerking van regionale verstedelijkingsstrategieën met nadrukkelijke aandacht voor gezondheid	Een gezondere leefomgeving in stedelijke gebieden
Handvatten ontwikkelen voor gemeenten, zodat zij gezondheid mee kunnen nemen in de (her)ontwikkeling van steden. In opdracht van het samenwerkingsverband De Gezonde Brabander	Gemeenten krijgen handvatten voor gezonde verstedelijking
Onderzoek naar het effect van kleinschalig groen in de sociale woningbouw. Met Wageningen Universiteit	Inzicht in het effect op gezondheid van kleinschalig groen in de sociale woningbouw
Verduurzaming van dertien bedrijventerreinen. Via het project Grote Oogst	Een gezondere werkomgeving, met ook impact op thema's als energietransitie, klimaatadaptie, circulariteit en stikstofuitstoot
Mee-ontwikkelen van de slimme woon- en werkwijk Brainport Smart Districts	Toepassing van nieuwe technieken voor vervoer, gezondheid, energieopwekking en -opslag en circulair bouwen. In nauwe samenwerking met bewoners
Verbeteren van waterkwaliteit en -kwantiteit, bijvoorbeeld door herstel van beekdalen en natuurparels. Via Kaderrichtlijn Water	Positieve effecten op gezondheid door minder hittestress en een aantrekkelijkere omgeving om te bewegen
Jaarlijks controleren en aanwijzen van zwemlocaties in natuurwater	Zwemmen, en daarmee bewegen, gezond en leuk houden
Vijftig extra groene schoolpleinen aanleggen	Kinderen spelen en bewegen meer buiten

Actie provincie	Beoogde bijdrage aan positieve gezondheid Brabander
<p>Beter benutten van de groene omgeving van GGZ-instellingen bij de behandeling van patiënten. Waarbij de patiënten ook goed zijn voor de natuur (project Groene GGZ)</p>	<p>Mensen in GGZ-instellingen aan de slag met natuurherstel én hun eigen herstel</p>
<p>Projecten om emissies in stallen te reduceren, schadelijke uitstoot van industrie te verminderen én de inzet van twee roulerende meetstations. In het kader van de Uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord</p>	<p>In 2030 50% gezondheidswinst door schonere lucht ten opzichte van 2016, inwoners zijn betrokken bij het meten van luchtkwaliteit en weten er meer van</p>
<p>Uit onderzoek in 2022 blijkt dat de milieudruk het hoogst is bij drukke wegen en in de stedelijke omgeving, bij industrie en in gebieden met veel vee</p>	<p>De uitkomsten van deze verkenning worden meegenomen bij de herijking van het beleid in het beleidskader milieu. Daarnaast worden de resultaten meegenomen in de monitor gezondheid</p>
<p>Ontwikkelen van de BrabantRing: een veilige, digitale snelweg</p>	<p>Invulling van randvoorwaarde voor goede, snelle en veilige zorg op afstand</p>
<p>Drie innovatiecoalities gaan aan de slag met het ontwikkelen van nieuwe producten en diensten voor regeneratieve geneeskunde, Medtech en Farma</p>	<p>Nieuwe behandelingen ontwikkelen ter stimulering van het zelf herstellend vermogen van het menselijk lichaam</p>
<p>Inzet op e-health en remote patiënt monitoring. Ofwel het ondersteunen van datagebruik ter bevordering van de gezondheid</p>	<p>Bevorderen van kwaliteit van de zorg en langer zelfstandig thuis wonen</p>
<p>Transitie naar een fossielvrije energievoorziening</p>	<p>Reductie van broeikasgasuitstoot en daardoor van luchtverontreiniging</p>

Actie provincie	Beoogde bijdrage aan positieve gezondheid Brabander
Sportverenigingen ondersteunen met verduurzaming	Door energie- en kostenbesparing gaat er meer geld naar sporten
Inzet op isoleren van huizen	Energiebesparing, afname van geluidsoverlast en toename van wooncomfort
Verminderen van emissies landbouw dankzij innovatieve stalsystemen, stimuleren nieuwe landbouwvormen en precisielandbouw	Schonere lucht, bodem en water
Via regels in de omgevingsverordening worden voorwaarden gesteld aan de veehouderij	Staldering, gebied beperkingen veehouderij, Brabantse zorgvuldigheidsscore Veehouderij en technische stalen
Meer productie van plantaardig voedsel dankzij green deal eiwitrijke gewassen en innovatiecoalitie eiwittransitie	Toename van een gevarieerd en gezond voedingspatroon
Werken aan het fietsnetwerk, stallingsmogelijkheden en fietsstimulering via "ons Brabant fietst"	20% meer fietskilometers in 2027 t.o.v. 2017
Goede fietspaden aanleggen en onderhouden in combinatie met biodiverse inrichting van bermen en natuurlijke bestrijding van de eikenprocessierups. Dit combineren met campagnes om fietsen en lopen te stimuleren. Zo werken we slim samen.	Toename van fietsen en wandelen en minder overlast van eikenprocessierups

Actie provincie	Beoogde bijdrage aan positieve gezondheid Brabander
Bevorderen van verkeersveilig gedrag door verkeerseducatie en communicatiecampagnes gericht op afleiding, gebruik van alcohol, drugs en lachgas	Afname verkeersdoden tot nul
In concessieverlening voor het regionaal openbaar vervoer is expliciet aandacht voor sociale veiligheid	Mensen voelen zich veiliger als ze onderweg zijn
Omslag bevorderen in het denken over sport als doel, naar sport als middel (halen beweegnorm, bevorderen sociale contacten)	Toenemend percentage Brabanders haalt de beweegnorm
Stimuleren en mogelijk maken van een aantrekkelijke leefomgeving die uitnodigt om te bewegen.	Bijdragen aan halen beweegnorm
Via Visit Brabant wordt gewerkt aan promotie van recreatieve routes voor fietsen, wandelen, paardrijden, mountainbiken en varen	Bijdragen aan halen beweegnorm
Via het werkplan van kunstLOC worden projecten vanuit kunst en samenleving uitgevoerd; kunstenaars maken kunst met en exposeren in diverse zorginstellingen	Toename mentaal welbevinden van Brabanders
Bijdragen aan Riskfactory in de Dongecentrale	Toename bewustwording bij basisschoolleerlingen van risico's op gebied van veiligheid, gezondheid en duurzaamheid
In het in 2022 op te stellen beleidskader 'Toekomstbestendig bestuur in Brabant' zal staan hoe en in welke mate de provincie, als systeemverantwoordelijke voor de kwaliteit van het openbaar bestuur, zal gaan opereren	Vergroten van vertrouwen in de overheid en vermindering van stress en onrust in de samenleving hierover

2 Alle begrotingsprogramma's nemen minstens één gezondheidsindicator op in de planning & control cyclus

Om de daadwerkelijke bijdrage van de begrotingsprogramma's aan gezondheid te evalueren, formuleert elk begrotingsprogramma minstens één gezondheidsindicator voor de begroting van 2023. Zij leveren deze gezondheidsindicator in juli 2022 aan. Op basis van deze gezondheidsindicator rapporteren alle begrotingsprogramma's ieder jaar via de S&V-documenten en aan het kernteam gezondheid over de door hen gerealiseerde bijdrage aan de gezondheid van de Brabander.

3 In alle Statenvoorstellen wordt de impact op gezondheid expliciet gemaakt

In het Beleidskader Gezondheid is opgenomen dat Statenvoorstellen niet mogen leiden tot negatieve gezondheidseffecten. Vanaf 2022 wordt daarom gevraagd om bij Statenvoorstellen, bij de consequenties, expliciet aandacht te besteden aan gezondheid. Bevat het voorstel bijvoorbeeld principes of uitgangspunten voor het stimuleren van gezond gedrag? Welke elementen bevat het voorstel zodat gezond gedrag en een gezonde levensstijl worden bevorderd? Zijn in dat kader voorwaarden opgenomen die ervoor zorgen dat er aandacht is voor en rekening gehouden wordt met mogelijke gezondheidseffecten? Zijn kansen benut om negatieve effecten te minimaliseren en positieve effecten te optimaliseren. Of zijn compenserende maatregelen getroffen? Het is dus niet voldoende om alleen de relatie met gezondheid te benoemen, het gaat vooral om het expliciteren.

De acties en beoogde effecten van spoor 1 samengevat

Actie	Beoogd effect
Alle begrotingsprogramma's koppelen gezondheid mee in hun beleid	Er worden zo veel mogelijk meekoppelkansen voor gezondheid gerealiseerd en zo dragen de begrotingsprogramma's bij aan gezondheid
Alle begrotingsprogramma's nemen minstens één gezondheidsindicator op in de planning & control cyclus	De daadwerkelijke bijdrage van de begrotingsprogramma's aan de gezondheid van de Brabander wordt zorgvuldig geëvalueerd. Gezondheid is een integraal onderdeel in de beleidskeuzes
In alle Statenvoorstellen wordt de impact op gezondheid geëxpliciteerd	De impact op gezondheid van Statenvoorstellen wordt geoptimaliseerd

3.2.2. ONDERSTEUNING EN COÖRDINATIE

Met het spoor 'Van norm naar continue verbetering' gaat de provincie voor een steeds betere verankering van gezondheid in al haar beleid. Begrotingsprogramma's hebben een eigen verantwoordelijkheid in deze verbeteringslag. Tegelijkertijd is er in 2022-2023, vanuit deze uitvoeringsagenda, de volgende concrete ondersteuning en coördinatie:

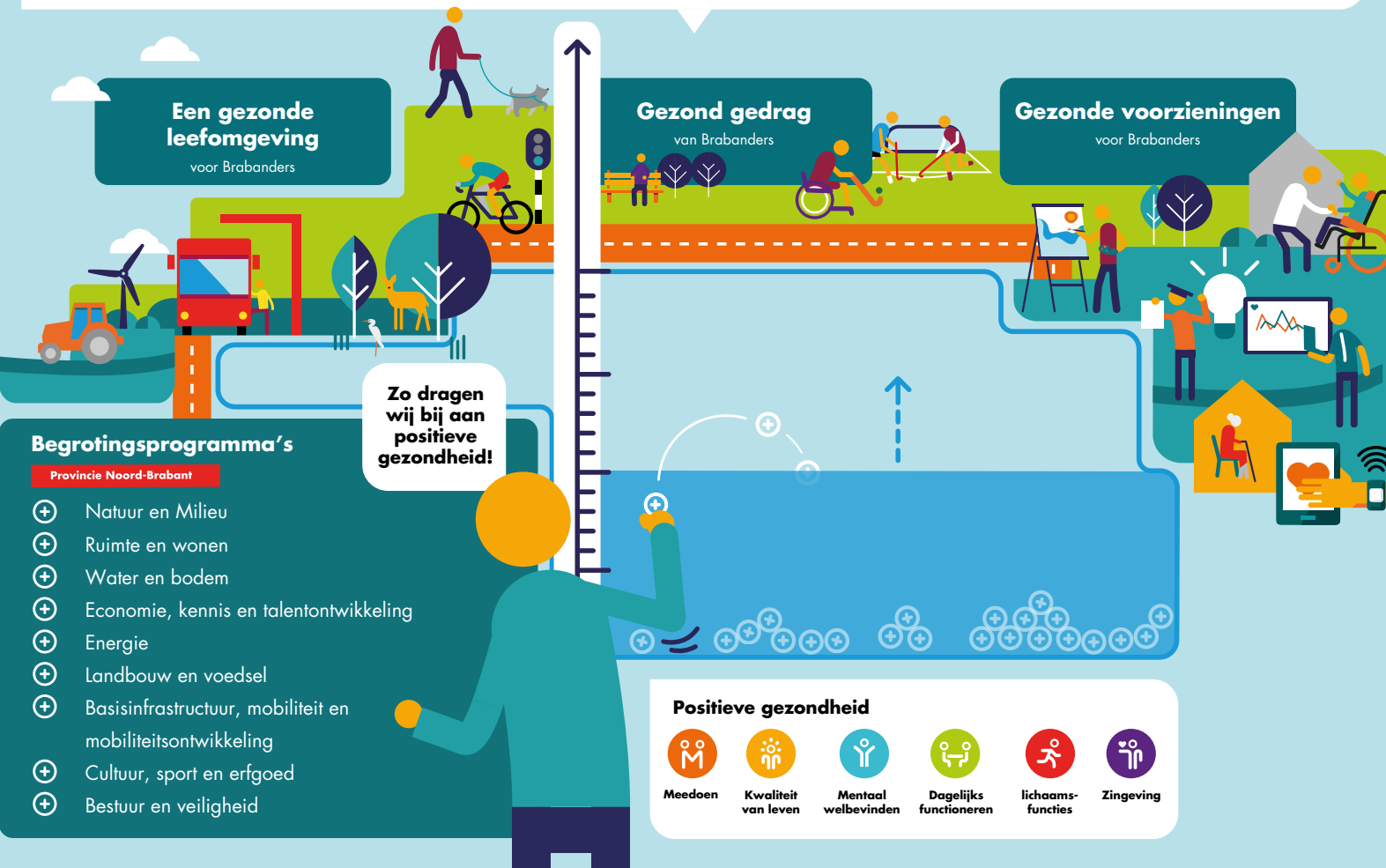
1. Continue aandacht voor meekoppeling van gezondheid

Uit de eerste evaluerende gesprekken blijkt dat het meekoppelen van gezondheid op dit moment nog niet in alle begrotingsprogramma's even goed is geborgd. We gaan voor steeds beter en daarom monitort het kernteam gezondheid twee keer per jaar de voortgang van het meekoppelen van gezondheid én bekijkt het kernteam samen met de begrotingsprogramma's welke nieuwe meekoppelkansen er zijn. Op deze wijze worden de begrotingsprogramma's ondersteund in hun uitdaging. Daarnaast zorgt de portefeuillehouder gezondheid, vanuit een coördinerende rol, jaarlijks voor een totaaloverzicht en rapporteert hierover via een Statenmededeling. Tijdens de gesprekken met de begrotingsprogramma's over het meekoppelen van gezondheid, wordt ook aandacht besteed aan de Statenvoorstellen die eraan komen. Zo worden de begrotingsprogramma's ondersteund bij het goed afwegen van gezondheid in de Statenvoorstellen. Daarnaast vindt één keer per jaar een evaluatie plaats van deze werkwijze. Mocht deze toets aanleiding zijn tot aanpassing van de beschreven werkwijze, dan zal daar in de volgende uitvoeringsagenda invulling aan worden gegeven. Zo bekijken we

continu hoe de provincie gezondheid meeweegt in de uitvoering van haar beleid en blijven we leren hoe we die afweging beter kunnen maken. Deze lessen neemt het kernteam gezondheid ook mee naar het nog op te stellen landelijke integratiekader. Hier wordt op dit moment aan gewerkt in de IPO-werkgroep 'Gezonde leefomgeving'. Dit integratiekader kan de provincie gebruiken voor de weging van Statenvoorstellen op gezondheid.

DRIE GEZONDE LEVENSIJAREN ERBIJ VOOR IEDERE BRABANDER IN 2030

Deze praatplaat is ter ondersteuning van gesprekken met de begrotingsprogramma's over hun uitdaging. Deze praatplaat vergelijkt het meekoppelen van gezondheid door de provincie, met het gooien van steentjes in een vijver. Deze steentjes zorgen ervoor dat het waterpeil stijgt in de richting van de ambitie van drie gezonde levensjaren. Inherent aan gezondheid gaat dat langzaam en is niet of nauwelijks te meten welk steentje tot precies welke gezondheidswinst heeft geleid. Bovendien is het zo dat zelfs wanneer de provincie al haar potentie benut om gezondheidswinst te realiseren, de ambitie van drie jaar erbij nog steeds niet zal zijn gerealiseerd. Want dát lukt ons echt alleen samen met andere partijen!

Figuur 3.1: 'Stenen in de vijver' voor drie gezonde levensjaren erbij

2. Onderzoek naar de kansen van de Omgevingswet voor sturen op gezondheidswinst door de provincie

In onze uitdaging om te sturen op gezondheidswinst kunnen we alle inzichten gebruiken. In de Omgevingswet is vastgelegd dat bij het maken van keuzes in de fysieke leefomgeving overheden rekening moeten houden met het belang van het beschermen van de gezondheid. Hierdoor biedt de Omgevingswet kansen om gezondheid meer dan voorheen een plek te geven in de instrumenten van de wet zoals de Omgevingsvisie en -vergunningen. Daarom onderzoekt de provincie in 2022-2023 welke nieuwe mogelijkheden de Omgevingswet biedt voor sturen op gezondheid. Welke instrumenten of activiteiten kan de provincie inzetten om te werken aan een gezonde en veilige leefomgeving en wat is daarbij nodig en mogelijk? Eind 2023 beschikt de provincie over de resultaten van dit onderzoek. Deze zal zij verwerken in de volgende Uitvoeringsagenda Gezondheid.

3. Positieve gezondheid past in het strategisch personeelsbeleid van de provincie

Bij het meekoppelen van gezondheid door de provincie staat het concept positieve gezondheid centraal. Ondersteunend hieraan is, dat dit concept ook terug te vinden is in het strategisch personeelsbeleid van de provincie Noord-Brabant. Er zijn meerdere aanknopingspunten en concrete acties om positieve gezondheid onder de aandacht te brengen bij collega's. Voorbeelden hiervan zijn het periodiek medisch onderzoek, de 'goede gesprekken', gezonde voeding in het bedrijfsrestaurant en het opleidingsaanbod van de BrabantAcademie.

3.3. ACTIES SPOOR 2: VAN ZORG NAAR POSITIEVE GEZONDHEID

In het kader van het spoor 'Van zorg naar positieve gezondheid' versterkt de provincie partijen en initiatieven die de transitie van zorg naar positieve gezondheid dichterbij kunnen brengen. Zo vergroten we de inzet op positieve gezondheid en preventie in Brabant. Dat doet de provincie in 2022-2023 met onderstaande acties:

1 De provincie brengt partijen en initiatieven die de transitie dichterbij kunnen brengen, bij elkaar en laat ze van elkaar leren én van de provincie

In 2022-2023 brengt de provincie partijen en initiatieven die werken aan positieve gezondheid, samen in een netwerk. Zo kunnen ze elkaar (beter) leren kennen, kennis en ervaring uitwisselen én wordt de beweging rond positieve gezondheid groter. Bovendien zal het netwerk een in het oog springend platform zijn voor deze partijen en initiatieven, wat hun zichtbaarheid zal vergroten. Daarnaast deelt de provincie haar kennis in dit netwerk. Dat hebben we bijvoorbeeld al gedaan doordat we op 31 januari 2022 een webinar organiseerden over positieve gezondheid. En dit gaan we in de toekomst vaker doen, samen met de netwerk- en kennispartners uit de regio's (o.a. Slimmer Leven, MooiMaasvallei, het Care Innovation Centre).

Een belangrijke stap die we hierbij zetten is het bij elkaar brengen van verschillende onderzoeks- en onderwijsinstellingen, zoals Fontys, Avans, HAS en Tranzo. Samen met hen kijken we welke kennis al beschikbaar is en onderzoeken we hoe we deze kennis beter toegankelijk kunnen maken voor het werkveld. Een eerste bijeenkomst zal plaatsvinden in juni 2022, zodat we de eerste uitkomsten en vragen kunnen delen op de Dag van de Gezondheid op 8 juli 2022. Op basis van de behoeften van de partijen en initiatieven gaan we onderzoeken of het mogelijk is om een Brabantse kennishub of -netwerk op te zetten, die qua vorm aansluit bij de wensen.

2 De provincie ontwikkelt en deelt nieuwe kennis over positieve gezondheid en de transitie van zorg naar positieve gezondheid

In 2022-2023 ontwikkelt en deelt de provincie nieuwe kennis over positieve gezondheid en de transitie van zorg naar positieve gezondheid, bijvoorbeeld doordat doordat ze participeert in het innovatieprogramma Active Living. Doel van dit innovatieprogramma is het ontwerpen, uitvoeren, testen en monitoren van concrete interventies in gedrag en leefomgeving op het niveau van de wijk, de stad en de regio. Deze interventies zijn gericht op het stimuleren van lopen, fietsen en andere vormen van actief bewegen in een gezonde leefomgeving. De interventies worden geëvalueerd op gezondheid in de brede zin van het woord: mentaal, lichamelijk en sociaal. De provincie Noord-Brabant participeert financieel in dit programma en voor Brabant staan drie cases op de groslijst waarbij de gezondheidswinst van interventies op het snijvlak van gezonde leefomgeving en leefstijl wordt gemeten. De drie cases waarvan we de effecten meten zijn: het fietsstimuleringsprogramma voor jongeren van het provinciale programma Multimodale bereikbaarheid, het project de Groene GGZ (zie bijlage 1, onder Natuur en Milieu) en het project @publicspace van het InnoSportLab Sport & Beweeg en Sportservice Noord-Brabant. De publieke startbijeenkomst van dit programma vindt in mei of juni 2022 plaats en het traject loopt van 1 april 2022 tot en met 31 december 2023.

Een andere manier waarop we nieuwe kennis ontwikkelen en delen is via De Gezonde Brabander. Onder deze naam werken de vijf grote Brabantse gemeenten, de drie Brabantse GGD'en, de drie Brabantse waterschappen en de provincie Noord-Brabant

samen om gezondheid en welzijn uitgangspunt te laten zijn voor een goede en duurzame kwaliteit van leven in Brabant. Deze alliantie (voorheen de Brabantse Health Deal genoemd) wordt ondersteund door de Universiteit Tilburg, het PON & Telos, de Universiteit Utrecht en het RIVM. 'De gezonde Brabander' wil de werelden van gezondheid en ruimtelijke inrichting structureel aan elkaar verbinden. Daarvoor is in 2021 en 2022 het onderzoek 'Gezonde verstedelijking in Brabant(stad)' uitgevoerd. Samen met de partners worden nu stappen gezet om de uitkomsten van het onderzoek in de praktijk te brengen, om zo de verstedelijking in Brabant gezonder te maken.

3 In 2022 én 2023 organiseert de provincie De Dag van de gezondheid

Zowel in 2022 als in 2023 organiseert de provincie De Dag van de gezondheid. Doel van deze dag is om de deelnemers te informeren over partijen en initiatieven die bijdragen aan de positieve gezondheid van de Brabander en om verbindingen te leggen. Partijen en initiatieven die al concrete resultaten boeken in de transitie naar preventie kunnen deelnemen. Maar ook partijen die hun tanden in preventie willen zetten, maar nog niet weten hoe. Tijdens de Dag van gezondheid faciliteren wij de uitwisseling van kennis en ervaringen tussen de deelnemers. Het kan daarbij gaan over vragen als: wat werkt wel en niet om van zorg naar positieve gezondheid en preventie te komen en waarom? Welke blokkades zijn er? Wie kan daarin iets betekenen? Wat is bekend over de gezondheidseffecten van een focus op positieve gezondheid versus zorg? De Dag van de gezondheid wordt door de provincie georganiseerd, in samenspraak met partners uit ons netwerk, zoals de GGD. De eerste editie vindt plaats op 8 juli 2022. Tijdens deze eerste editie zullen bijvoorbeeld de resultaten van het onderzoek 'Gezonde verstedelijking in Brabant(stad)' worden gepresenteerd.

4 De provincie onderzoekt de inzet van de immunisatieportefeuille en Europese programma's, ter financiering van veelbelovende initiatieven

In 2022 onderzoekt de provincie of de immunisatieportefeuille benut kan worden om veelbelovende initiatieven die de transitie van zorg naar positieve gezondheid dichterbij kunnen brengen, financieel te ondersteunen. Er loopt al een marktconsultatie naar de kansrijkheid van investeren in een woonzorg-vastgoedfonds. Door te investeren in kwalitatief hoogwaardige en nieuwe woonzorgvormen, kunnen mensen gezonder langer thuis blijven wonen of prettiger wonen in een zorgvoorziening. Belangrijkste aandachtspunten bij deze woonzorgvormen zijn het stimuleren van gezamenlijkheid en zorgen voor elkaar, goede binnen- en buitenklimaten en betaalbaarheid. De resultaten van deze verkenning worden in 2022 verwacht. Daarnaast starten we in 2022 een verkenning naar mogelijkheden om vanuit de immunisatieportefeuille een impuls te geven aan het Kavelmodel. In dit model organiseren partners samen de randvoorwaarden om met elkaar de gezondheid van de inwoners in een afgebakend geografisch gebied te verbeteren. Gezondheid moet hierbij een vanzelfsprekendheid zijn; een basisprincipe voor de inrichting van de samenleving. Gezondheid als het nieuwe normaal.

Bovendien onderzoekt de provincie de inzet van Europese programma's ter financiering van veelbelovende initiatieven.

De acties en beoogde effecten van spoor 2 samengevat:

Actie	Beoogd effect
De provincie brengt partijen en initiatieven bij elkaar die de transitie van zorg naar positieve gezondheid dichterbij kunnen brengen	Meer draagvlak en gezamenlijke slagkracht voor de omslag naar preventie en positieve gezondheid in Brabant
De provincie ontwikkelt en deelt nieuwe kennis over positieve gezondheid en de transitie van zorg naar positieve gezondheid (o.a. door bij te dragen aan het programma Active Living)	Dankzij meer inzicht in de effecten van interventies, nemen bijvoorbeeld lopen, fietsen en andere vormen van actief bewegen toe
In 2022 én 2023 organiseert de provincie 'De dag van de gezondheid'	Publieke aandacht voor partijen, initiatieven en thema's die de transitie van zorg naar gezondheid dichterbij brengen in Brabant
De provincie onderzoekt de inzet van de immunisatieportefeuille ter financiering van veelbelovende initiatieven zoals een woon-zorgfonds en het Kavelmodel	Het versneld mogelijk maken van nieuwe woon-zorgvormen en zorgconcepten op gebiedsniveau
De provincie onderzoekt de inzet van Europese programma's ter financiering van veelbelovende initiatieven	Initiatieven positieve gezondheid hebben beter toegang tot financiële middelen

3.4. ACTIES SPOOR 3: ONTWIKKELEN BRABANTSE MONITOR GEZONDHEID

In 2022-2023 ontwikkelt de provincie de monitor gezondheid. Met de ontwikkeling van deze monitor staan we voor een flinke uitdaging die we stap voor stap, samen met onze partners - zoals GGD, PON/Telos en RIVM, zullen realiseren. We zullen tegen allerlei obstakels oplopen, waar we samen naar zullen kijken en waar we samen oplossingen voor zullen bedenken.

De monitor wordt het middel waarbinnen beschikbare gezondheidsinformatie bij elkaar wordt gebracht, zodat de provincie en haar partners, impactvolle beleidskeuzes kunnen maken. Op basis van (de duiding van) deze samengebrachte gezondheidsinformatie, zal worden onderzocht welke interventies werken en met welk daadwerkelijk effect. Daartoe zal ook een tool binnen de monitor worden ingericht waarmee het mogelijk wordt de daadwerkelijke effecten van deze interventies te meten vanuit elementen als bijvoorbeeld concreet, efficiënt en (financieel) verantwoord. Ten slotte wordt het systeem zodanig ontworpen dat het aanpasbaar is aan actuele inzichten.

Op de eerste Dag van de gezondheid (8 juli 2022) wordt de opzet van de monitor gezondheid toegelicht. In oktober 2022 wordt een eerste versie van de monitor gepresenteerd tijdens een themabijeenkomst voor Provinciale Staten.

3.5. MENSKRACHT EN MIDDELEN IN 2022-2023

Voor de voorgenomen acties is financiering nodig. Voor de jaren '22 en '23 is in totaal € 500.000 beschikbaar. Het gaat zowel om procesgeld (o.a. monitor, communicatie) als om investeringen (o.a. Active living, Groene GGZ). We streven naar aanvullende financiering vanuit Europa. We gaan na of een beroep gedaan kan worden op middelen uit onze immunisatieportefeuille. De realisatie van de meekoppelkansen voor gezondheid gebeurt op basis van de middelen van de betreffende begrotingsprogramma's.

Met de uitvoering van deze agenda is een inzet van 3 fte gemoeid.

4. COMMUNICATIE

4.1 INLEIDING

Communicatie is cruciaal voor het succes van de in vorig hoofdstuk beschreven acties in 2022-2023. De doelgroepen en doelen verschillen tussen de sporen 'Van norm naar continue verbetering', 'Van zorg naar positieve gezondheid' en de ontwikkeling van de monitor gezondheid. In dit hoofdstuk leest u hoe.

4.2 VAN NORM NAAR CONTINUE VERBETERING

De doelgroep van de communicatie ter ondersteuning van 'Van norm naar continue verbetering' zijn de begrotingsprogramma's van de provincie. Zij staan voor de uitdaging om positieve gezondheid zo veel mogelijk mee te (blijven) koppelen in hun beleid en zo goed mogelijk af te wegen in Statenvoorstellen.

Een doel van de communicatie in dit spoor is hen de kennis aan te reiken die ze hiervoor nodig hebben. Dit is de reden waarom we bijvoorbeeld het programma VTH helpen met een online magazine dat speciaal gewijd is aan het concept positieve gezondheid en de wijze waarop medewerkers van omgevingsdiensten, binnen bestaande kaders en regelgeving, extra kunnen bijdragen aan positieve gezondheid en de ambitie van drie gezonde levensjaren.

Daarnaast organiseert de provincie zowel in 2022 als 2023 vier interne kennissessies.

Een ander belangrijk doel is het actief communiceren over mijlpalen en successen van begrotingsprogramma's. Hiertoe zullen we de begrotingsprogramma's in 2022-2023 regelmatig informeren over goede voorbeelden van meekoppeling van gezondheid door collega-begrotingsprogramma's.

Ten slotte organiseert de provincie zowel in 2022 als in 2023 De Dag van de gezondheid.

4.3 VAN ZORG NAAR POSITIEVE GEZONDHEID

De doelgroep van de communicatie ter ondersteuning van 'Van zorg naar positieve gezondheid' zijn de partijen en initiatieven die de transitie dichterbij kunnen brengen. Zij spelen namelijk een onmisbare rol in deze transitie. Ter versterking van hun rol richten we in 2022-2023 een netwerk met en rond hen op. Dit netwerk moet bijdragen aan hun zichtbaarheid en de partijen in staat stellen om van elkaar te leren én van de provincie.

Een belangrijk doel van de communicatie in dit spoor is de oprichting en benutting van dit netwerk. Hiertoe zal de provincie in 2022-2023 een aantal netwerkbijeenkomsten houden, waaronder tijdens De Dag van de gezondheid.

Een ander doel van communicatie in dit kader is het verspreiden van bestaande en nieuwe kennis over het concept positieve gezondheid en de wijze waarop de transitie van zorg naar positieve gezondheid dichterbij te brengen is. Ter ondersteuning hiervan zal de provincie zowel in 2022 als 2023 een aantal kennissessies organiseren, bijvoorbeeld tijdens Brabant Ontmoet, de Dutch Food & Health week en de Dutch Design Week.

4.4. MONITOR GEZONDHEID

We willen dat de monitor zo breed mogelijk wordt benut. Daarom zullen we in 2022-2023 nadrukkelijk communiceren over de monitor in het kader van bijvoorbeeld de genoemde interne kennissessies, netwerkbijeenkomsten en via onze website.

4.5. COMMUNICATIEPLAN

Voorgaande is vertaald naar onderstaand communicatieplan voor 2022:

Wanneer	Actie	Doelgroep	Effect
Mei 2022	Publicatie VTH Magazine	VTH-ambtenaren en omgevingsdiensten	Kennisdeling, zichtbaarheid en gezondheid als thema bij VTH
15 juni 2022	Brabant Ontmoet: fietstocht naar 's-Hertogenbosch Oost	Bestuurders	Kennisverspreiding en bouwen van netwerk
8 juli 2022	De dag van de gezondheid 2022	Bestuurders, beleidsprogramma's, gemeenten en partners in de positieve gezondheid	Bouwen van netwerk en versterken positie gezondheid
Oktober 2022	Oplevering Monitor gezondheid	Provinciale Staten, Bestuurders, beleidsprogramma's, gemeenten en partners in de positieve gezondheid	Kennisdeling en zichtbaarheid
Oktober 2022	Dutch Design Week	Bestuurders en netwerkpartners	Netwerk versterken
8 tot en met 15 oktober 2022	Dutch Food week - thema Health in Brabant	Brede doelgroep: netwerkpartners en beleidsprogramma's	Kennisverspreiding en opbouwen van netwerk
Doorlopend	Vier interne kennissessies	Beleidsprogramma's	Kennisverspreiding en zichtbaarheid in het netwerk

Wanneer	Actie	Doelgroep	Effect
Doorlopend	Externe kennissessies	Brede doelgroep: netwerkpartners en beleidsprogramma's	Kennisverspreiding en opbouwen van netwerk
Doorlopend	Netwerkbijeenkomsten	Netwerkpartners	Kennisverspreiding en opbouwen van netwerk
Doorlopend (ten minste 4 in 2022)	Verhalen van gezondheid delen	Brede doelgroep: netwerkpartners en beleidsprogramma's	Kennisdeling, inspireren en netwerk versterken
1 keer per kwartaal	Digitaal nieuwsmagazine om te verspreiden in andere nieuwsbrieven	De andere begrotingsprogramma's en hun externe doelgroepen	Kennisdelen en zichtbaarheid vergroten
Doorlopend	Nieuwsberichten op www.brabant.nl en social media kanalen provincie	De Brabander	Kennisdeling en zichtbaarheid vergroten

5. DOORKIJK NA 2023

In 2022-2023 koppelen alle begrotingsprogramma's van de provincie gezondheid zo veel mogelijk mee in hun beleid. Of dat nu is door richting te geven, beweging te stimuleren of ontwikkelingen mogelijk te maken. Bovendien wegen ze gezondheid zorgvuldig af in Statenvoorstellen.

Daarnaast is er in 2023 meer inzet op positieve gezondheid en preventie doordat de provincie de partijen en initiatieven die de transitie van zorg naar positieve gezondheid dichterbij kunnen brengen, heeft versterkt.

Ten slotte beschikken we in 2023 over een monitor gezondheid die alle partijen, waaronder de provincie, optimaal in staat stelt om te sturen op meer positieve gezondheid.

Alles bij elkaar een mooie basis om op voort te bouwen. Maar voor drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030, is meer nodig.

Halverwege 2023 zullen we evalueren wat er precies nodig is om de volgende stap te zetten. Vanwege de korte uitvoeringstijd van deze agenda zal deze evaluatie vooral toekomstgericht zijn: wat hebben we van de afgelopen twee jaar geleerd en hoe kunnen we van daaruit verder bouwen?

BIJLAGE 1

MEEKOPPELING VAN GEZONDHEID IN 2022-2023

1. BESTUUR EN VEILIGHEID

Uit het beleidskader gezondheid 2021-2030: “De meekoppelkansen zijn op dit moment nog niet duidelijk. In de eerste uitvoeringsagenda (2022-2023) gaan we hier verder op in.”

Meekoppeling van gezondheid in 2022-2023:

Interbestuurlijk toezicht

Het vertrouwen in de overheid heeft invloed op het welzijn van mensen. Decentrale overheden zijn in eerste instantie zelf verantwoordelijk voor het functioneren van hun organisatie. Met interbestuurlijk toezicht ondersteunt de provincie decentrale overheden bij het functioneren als een betrouwbare overheid. Voor de toekomst hebben we de ambitie om onze toezichtrol nog sterker te richten op de maatschappelijke opgaven en daarmee een verdere stap te zetten van toezichthouder naar toezichtpartner, bijvoorbeeld door meer nadruk te leggen op leren en dialoog. Het interbestuurlijk toezicht omgevingsrecht kan thema-onderzoek doen bij gemeenten naar hoe zij omgaan met wetenschappelijk bewezen invloeden op de gezondheid, zoals ten aanzien van geluidhinder en luchtkwaliteit.

Openbare orde en veiligheid/Rampenbestrijding en crisisbeheersing

De geloofwaardigheid van de overheid staat o.a. onder druk als gevolg van rechterlijke uitspraken over bijvoorbeeld stikstof (een overheid die zich niet aan de wet houdt of het randje opzoekt en eroverheen gaat). De onrust is verder aangewakkerd door corona en de toeslagenaffaire. Er zit veel stress en onrust in de samenleving. Verminderen van stress draagt bij aan gezondheid. Het belangrijkste qua gezondheid voor het kabinet CdK is het voorkomen van zoönosen en dierziekten (Q-koorts, corona, vogelgriep). Als provincie hebben wij hier ook invloed via ons landbouwbeleid. We moeten meer zoönosen proberen te voorkomen en niet alleen investeren in effectbestrijding.

Bestuurskrachtig Brabant

De provincie is systeemverantwoordelijk voor de kwaliteit van het openbaar bestuur in Brabant, als toezichthouder, intermediair en kennisbank. Steeds meer taken gaan naar gemeenten en zo ondersteunt de provincie hen hierbij. Op welke wijze de provincie ondersteunt en in welke mate wordt nader uiteengezet in het dit jaar op te stellen beleidskader Toekomstbestendig bestuur in Brabant.

Participatie/responsieve overheid

Dit begrotingsprogramma ondersteunt de participatie-inspanningen van andere programma's. Andere voorbeelden zijn het programma Kind en democratie, de jongerentop en het provinciespel. De provincie is hiervan opdrachtgever.

Veiligheid en weerbaarheid

De Risk Factory opent in april 2022 haar deuren in de Dongecentrale, de voormalige energiefabriek in Geertruidenberg. De Risk Factory is er in eerste instantie voor basisschoolleerlingen van groepen 7 en 8. Via nagebootste praktijksituaties worden leerlingen bewust gemaakt van de risico's op het gebied van veiligheid, gezondheid en duurzaamheid. En leren vervolgens op interactieve wijze hoe zij in zo'n situatie moeten handelen. De situaties sluiten aan bij de kerndoelen van het primair onderwijs en van gemeenten. Ze gaan onder meer over brandgevaar, over risico's van internetgebruik, verkeersveiligheid, het effect van pesten en groepsdruk, contact met hulpdiensten, hygiëne, klimaat en duurzaamheid. Verder is er 'Samen sterk in Brabant'; groene BOA's zorgen voor toezicht in natuurgebieden en focus op afvaldumpingen en tegengaan van wildcrossen en wildstroperij.

2. RUIMTE EN WONEN

Uit het beleidskader gezondheid 2021-2030:

“Meekoppelkansen: Dit programma kan meer bijdragen aan gezondheid door de groenblauwe kwaliteiten te versterken tot in de haarvaten van het hele stedelijke gebied. De groene scheggen en overgangen van stad en land zijn belangrijk. Maar sterk versteende gebieden tussen die scheggen vormen nog steeds een (psychologische) barrière tussen stad en groen en veroorzaken hittestress op warme dagen. Ook zou de openbare ruimte beter moeten zijn ingericht voor fietsers en voetgangers/wandelaars, met minder autoverkeer, een schonere lucht en minder verkeerslawaai. Er ligt een enorme kans voor een gezondere leefomgeving in en rond de steden als klimaatadaptatie, water, natuur en mobiliteit de handen ineenslaan bij verstedelijking. Maar ook bij de inrichting en het beheer van de bestaande stad. De provincie kan hierin met de steden meedenken en hen inspireren en ondersteunen met kennis. Ook ligt er voor de steden een kans om de sociale cohesie te versterken door burgers te ondersteunen die een rol willen nemen in de inrichting en het beheer van groen. Deze kansen worden in de eerste uitvoeringsagenda (2022-2023) verder uitgewerkt en geconcretiseerd.”

Meekoppeling van gezondheid in 2022-2023:

Beleidskader Leefomgeving

Op basis van de startnotitie wordt komend jaar een (horizontaal) beleidskader Leefomgeving opgesteld. Daarbij gaat het zowel over de gewenste inhoudelijke beleidsactualisatie, als de beoogde manier van samenwerken met partners in de fysieke leefomgeving. In de startnotitie is gezondheid gepositioneerd als belangrijk thema en krijgt een verdere uitwerking in het beleidskader. In het beleidskader Leefomgeving wordt uitgegaan van ‘omgevingskwaliteit in het hart van de opgaven’ en het geeft richting aan de verstedelijkingsopgave in Brabant (wonen, werken en leegstand).

Verstedelijkingsstrategie

In het kader van de nieuwe BO MIRT afspraken, is en wordt er gewerkt aan een Brabant-brede verstedelijkingsstrategie. Hiervoor wordt samengewerkt met het Rijk, gemeenten, waterschappen en provincie, waarbij er een gezamenlijke ambitie wordt neergelegd. In het huidige concept is er nadrukkelijk aandacht voor het thema gezondheid. Daarnaast wordt er gewerkt aan vier verstedelijkingsstrategieën voor de stedelijke regio's in Brabant. Ook daar liggen ambities en kansen voor gezondheid. De planning is dat deze strategieën in de loop van 2022 worden vastgesteld.

Gezonde verstedelijking via de Gezonde Brabander

Een meekoppelkans die meer vanuit het team gezondheid wordt opgepakt, maar erg linkt aan bovenstaande opgaven, is het onderzoek 'Gezonde Verstedelijking in Brabant(stad)'. Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de BrabantStad samenwerking Gezonde Brabander (voorheen Brabantse Health Deal), waarin voor gemeenten handvatten zijn ontwikkeld om gezondheid mee te nemen in de (her)ontwikkeling van de stad. Samen met dit BrabantStad-netwerk gaan we vervolgstappen organiseren. Een goede samenwerking met het programma Wonen, werken en leefomgeving is daarvoor van belang.

Groen en sociale woningbouw (onderzoek WUR)

Als provincie zijn we, via de programma's Water & Bodem, Natuur, Wonen, Werken & Leefomgeving en Gezondheid, voornemens om te participeren in het onderzoek van de WUR over de meerwaarde van groen voor sociale woningbouw. Het doel hiervan is om te onderzoeken hoe kleinschalig groen in de sociale woningbouw de gezondheid en welzijn van bewoners verbeteren. Maar ook hoe dat een positieve bijdrage levert aan de biodiversiteit, klimaatopgave en omgevingskwaliteit in de stad. In dit onderzoek wordt o.a. met kennispartijen, overheden, woningbouwcorporaties en hoveniers gekeken hoe dit in de praktijk vorm kan krijgen. Hiermee wordt een groene én gezondheidsimpuls gegeven aan wijken waar dit hard nodig is. Door als provincie Noord-Brabant te participeren in dit onderzoek wordt deze kennis beschikbaar gesteld aan partijen in Brabant. Het programma loopt van 2022 tot en met 2025.

Wonen

Vanuit Wonen kan ingezet worden op versnelling van de realisatie van collectieve woonvormen die aansluiten bij de snel toenemende en veranderende woon-/verhuisbehoefte van senioren en voorzien in een zorgzame leefomgeving. Er wordt aangesloten bij wat de landelijke Taskforce Wonen en Zorg samen met haar Brabantse ambassadeurs heeft ingezet. Dit behelst een visie bestaande uit drie stappen: 1) beter in beeld brengen van de behoefte voor passende woningen voor de komende 20 jaar (van vormen waarbij mensen nog helemaal of gedeeltelijk zelfstandig wonen, tot aan de behoefte aan verpleeghuisplaatsen, met tal van nieuwe (collectieve) woonvormen daar tussenin), 2) op basis van deze behoefte doelen stellen en 3) visies ontwikkelen hoe en met wie deze opgaven zijn op te pakken en concreet uit te werken. Een uitvoeringsprogramma is gemaakt met partijen en instanties die zich inzetten voor wonen, zorg en welzijn. De provincie pakt daarin een rol die vooral ligt in het organiseren van een Brabants 'Netwerk Wonen-Zorg-Welzijn' met een actiegerichte agenda, waaraan de verschillende netwerkpartijen meebouwen. Acties die van meerwaarde zijn voor wat er al gebeurt en concreet bijdragen aan de realisatie van integrale oplossingen voor de complexe vraagstukken tussen 'thuis' (de oude/reguliere (gezins)woning) en verpleeghuis met betrekking tot het wonen (woning + leefomgeving) met zorg én welzijn voor senioren. Hierin spelen aspecten van (positieve) gezondheid een rol, die ook kunnen bijdragen aan het uitstel van de intensieve zorgvraag.

Werklocaties

In het project 'Grote Oogst' werkt de provincie samen met partners en op een integrale en gebiedsgerichte manier, aan de verduurzaming van dertien bedrijven(terreinen). Op die manier werkt zij aan een toekomstbestendige economie, klimaatdoelstellingen en opgaven uit de Brabantse Omgevingsvisie. Duurzame bedrijventerreinen zijn een belangrijke voorwaarde voor een toekomstbestendige economie en een goed woon- en vestigingsklimaat. Daarnaast kan de verduurzaming

van bedrijventerreinen een substantiële bijdrage leveren aan onder andere de energietransitie, circulariteit, klimaatadaptatie en stikstofreductie. De dertien bedrijventerreinen in het project kennen een grote gecombineerde opgave en bieden kansen om veel impact te realiseren. Zo zijn de geselecteerde terreinen samen goed voor 65% van het energieverbruik op Brabantse bedrijventerreinen.

3. WATER EN BODEM

Uit het beleidskader gezondheid 2021-2030: “Meekoppelkansen: Water en bodem en gezondheid hangen sterk met elkaar samen. Immers, de luchtkwaliteit wordt slechter door verhitting. En een slechte waterkwaliteit kan leiden tot infectieziekten. Zo kennen verdroging en verhitting ook negatieve effecten in de vorm van overlast door insecten en muggen. Deze negatieve effecten willen we beperken. Bijvoorbeeld door water te laten stromen of te zorgen voor groen op de waterkant waar natuurlijke vijanden van insecten en muggen gedijen.”

Meekoppeling van gezondheid in 2022-2023:

Groen en sociale woningbouw (onderzoek WUR)

Water & Bodem is, samen met Natuur, Wonen, Werken & Leefomgeving en Gezondheid, voornemens om te participeren in een onderzoek van de WUR over de meerwaarde van groen voor sociale woningbouw. Het doel hiervan is om te onderzoeken hoe kleinschalig groen in de sociale woningbouw de gezondheid en welzijn van bewoners verbeteren. Maar ook hoe dat een positieve bijdrage levert aan biodiversiteit, de klimaatopgave en de omgevingskwaliteit in de stad. In dit onderzoek wordt o.a. met kennispartijen, overheden, woningbouwcorporaties en hoveniers gekeken hoe dit in de praktijk vorm kan krijgen. Hiermee wordt een groene en gezondheidsimpuls gegeven aan wijken waar dit hard nodig is. Door als provincie Noord-Brabant te participeren in dit onderzoek wordt deze kennis beschikbaar gesteld voor de partijen in Brabant. Het programma loopt van 2022 tot en met 2025.

Project ‘Grote Oogst’

Met het project ‘Grote Oogst’ wil de provincie Noord-Brabant een impuls geven aan het verduurzamen van bedrijventerreinen. Duurzame bedrijventerreinen zijn namelijk een belangrijke voorwaarde voor een toekomstbestendige economie en een goed en gezond woon- en vestigingsklimaat. Daarnaast kunnen bedrijventerreinen een grote bijdrage leveren aan onder andere de energietransitie, circulariteit, klimaatadaptatie en stikstofreductie. Bedrijventerreinen zijn vaak hitte-eilanden. Door integraal en gebiedsgericht (samen) te werken kunnen slimme oplossingen bedacht worden die impact hebben op meerdere thema’s. Zo vangen groene daken niet alleen water op, ze koelen ook de omgeving en maken daarmee zonnepanelen efficiënter. En door lokaal (rest)materiaal te hergebruiken wordt energie bespaard en CO₂- en stikstofuitstoot voorkomen, bijvoorbeeld doordat er minder vervoersbewegingen nodig zijn.

Noord-Brabant heeft meer dan 600 bedrijventerreinen. De provincie heeft 13 terreinen op het oog, verspreid over Brabant, om nu samen met gemeenten, bedrijven en andere partijen aan de slag te gaan. Samen zijn deze terreinen goed voor 65% van het energieverbruik op Brabantse bedrijventerreinen.

Brainport Smart District

Brainport Smart District wordt een slimme woon- en werkwijk waar de stedenbouwkundige omgeving is ontworpen in samenhang met nieuwe technologieën voor vervoer, gezondheid, energieopwekking en -opslag en circulair bouwen. Ook spelen de bewoners een belangrijke rol in de ontwikkeling van hun eigen leefomgeving. Dit nieuwe deel van Brandevoort wordt gebouwd ten noorden van de spoorlijn Helmond-Eindhoven. De provincie Noord-Brabant is partner. Het Quality-Book (Q-Book) beschrijft het verwachte innovatieniveau van alle voorstellen en projecten die ingediend worden. Concreet betekent dit dat voor alle acht programmaliijnen van BSD in dit boek de ambities, indicatoren en specifieke doelen zijn opgeschreven.

EHVXL

EHVXL is een platform ontstaan uit enthousiasme voor de grootstedelijke ontwikkelingen die Eindhoven de komende jaren te wachten staan en wordt in stand gehouden door mensen die een passie hebben voor architectuur, stedenbouw en de stad Eindhoven. EHVXL stelt zich ten doel om van Eindhoven een grootstedelijke, aantrekkelijke en inclusieve stad te maken door integraal bij te dragen aan de visie- en planvorming voor de stad. Daarnaast wordt het belang van woningzoekende vertegenwoordigd die door de huidige woningmarkt moeilijk aan

een woning kunnen komen. De provincie brengt klimaatadaptatie, en daardoor gezondheid, in.

Kaderrichtlijn Water

De Kaderrichtlijn Water bevat concrete doelstellingen voor waterkwaliteit en -kwantiteit waaraan de provincie samen met haar partners werkt door bijvoorbeeld beekherstel, en herstel van natte natuurparels. In bebouwd gebied uit zich dit onder meer in flauwere kades, en verbetering van de waterkwaliteit. Leidend tot positieve effecten op gezondheid via minder hittestress, meer natuur, een aantrekkelijkere omgeving om te bewegen en minder plagen.

Minder plastic in water

Denk aan opruimacties in de Biesbosch bijvoorbeeld.

Watergebruik

Ofwel acties gericht op het verminderen van watergebruik. Bijvoorbeeld door de industrie, maar ook door huishoudens (door bijvoorbeeld het toilet door te spoelen met ander water). We onderzoeken nu hoe we mensen kunnen stimuleren tot zuiniger gebruik van water. Daarna komt er een campagne. Andere goede voorbeelden zijn publiekscampagnes in de Biesbosch, trajecten in het primair en secundair onderwijs, groenblauwe schoolpleinen, design thinking (Embassy of water: woningen ontwerpen die bijdragen aan herstel van het watersysteem), onderzoeken hoe recreatieondernemers, die bezig zijn met klimaatadaptatie, hun gasten hiertoe kunnen te inspireren, maar ook bijvoorbeeld Operatie Steenbreek (in samenwerking met Natuur en Samenleving).

Hittestress: mogelijke inspiratie in Utrecht

Onder andere de provincie Utrecht stimuleert gemeenten om een hitteplan op te stellen. Op basis van een aanpak die korte termijn calamiteiten (voor met name kwetsbare groepen) combineert met het treffen van lange termijn maatregelen (verminderen van effecten van hittestress door een andere inrichting van wijken of bijvoorbeeld installeren van zonnepanelen i.p.v. airco). Welke rol zien wij voor onszelf in de aanpak van hittestress? Mogelijk gaan we dit verkennen.

Eindhoven Airport District

Een duurzaam, goed bereikbaar en levendig gebied met een sterk bedrijventerrein in een prettige werk- en leefomgeving waar samenwerking voorop staat. Een poort naar de stad Eindhoven en de regio Brainport Eindhoven. Dat is de visie voor het luchthavengebied 'Eindhoven Airport District' in 2040. Eindhoven Airport, Vliegbasis Eindhoven, Flight Forum, provincie Noord-Brabant en de gemeente Eindhoven willen als initiatiefnemers met het gebied aan de slag. Ze willen hierbij ook eigenaren, ondernemers en werknemers in het luchthavengebied Eindhoven Airport District betrekken.

Kwaliteit zwemwater

De provincie Noord-Brabant wijst elk jaar de zwemwaterlocaties in natuurwater aan op grond van de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden. De aangewezen locaties zijn te herkennen aan de provinciale zwemwater informatieborden en zijn te vinden op de landelijke website zwemwater.nl. Zo blijft zwemmen leuk en gezond.

Schoon grond- en drinkwater

Om de plekken waar grondwater wordt gewonnen als bron voor drinkwater schoon te houden en te beschermen tegen verontreinigingen en (potentieel) zeer zorgwekkende stoffen (PZZS), legt de provincie beschermingszones vast in de Interim omgevingsverordening Noord-Brabant. In deze verordening zijn alle beschermingsgebieden op een digitale kaart opgenomen. Er zijn verschillende beschermingszones. Iedere zone heeft zijn eigen beschermingsregels om het drinkwater niet aan te tasten. De plek waar het drinkwater wordt gewonnen is het waterwingebied. Daaromheen ligt een grondwaterschermsgebied en/of een boringsvrije zone.

Behoud schoon oppervlaktewater

Voldoende kwalitatief zoetwater is een basisvoorwaarde voor een gezonde leefomgeving. De provincie zet zich dan ook in voor het realiseren en behouden van een goede kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater. Om uiterlijk in 2027 te voldoen aan de eisen vanuit de Kaderrichtlijn Water werkt de provincie samen met alle betrokken partijen in Brabant om te zorgen voor verbetering door bijvoorbeeld de Delta aanpak Waterkwaliteit en zoetwater en het traject Joint Fact Finding. Maar ook door het stimuleren van precisiebemesting en project Schoon Water.

4. NATUUR EN MILIEU

Uit het beleidskader gezondheid 2021-2030:

“Meekoppelkansen: We kunnen nog beter verbinding zoeken met andere programma’s en initiatieven, met name op het gebied van landbouw en economie. Zowel binnen als buiten de provincie, bijvoorbeeld door samen met landbouw en mobiliteit lokale voedselvoorziening (met de fiets halen) te stimuleren. We kunnen werken aan een duurzame en gezonde leefomgeving die uitnodigt tot bewegen, gezond en duurzaam verplaatsen. Verder kunnen we de wederkerigheid ontwikkelen tussen de ambitie van gezondheid en natuurgebieden (o.a. het Van Gogh Nationaal Park i.o.) en het uitbouwen daarvan samen met partners als IVN, Nature for Health, ZET, KunstLOC, VisitBrabant, SterkBrabant, Prisma en Amarant. In de nieuwe beleidskaders voor natuur en milieu zal ook aandacht uitgaan naar de waarde van milieu en natuur voor de Brabanders en hoe die bijdragen aan hun gezondheid. Daarnaast zal er meer worden gefocust op gezondheidsbevordering en ziektepreventie (gezonde omgeving, minder stress), minder medicijngebruik, het “vergroenen” van bedrijventerreinen en het meenemen van gezondheidsaspecten in de gebiedsgerichte aanpak groenblauw.”

Meekoppeling van gezondheid in 2022-2023:

Subsidiëren 50 extra groene schoolpleinen in 2022

De regeling Schoolpleinen is een succes gebleken. In drie jaar tijd hebben ruim 250 scholen hun plein kunnen aanpakken dankzij de regeling. De provincie Noord-Brabant, Prins Bernhard Cultuurfonds Noord-Brabant, Waterschap Brabantse Delta, Waterschap De Dommel, Waterschap Aa en Maas, Jong Leren Eten en andere partners, legden kennis, kunde en geld bij elkaar voor de ontwikkeling van deze groene, klimaatadaptieve schoolpleinen. De partners hebben opnieuw geld bij elkaar hebben gelegd, waardoor in 2022 nogmaals vijftig scholen een subsidie kunnen ontvangen voor het vergroenen van hun schoolplein

Impuls geven aan groen vrijwilligerswerk

De provincie wil, samen met de terrein beherende organisaties, de groep groene vrijwilligers in Brabant groter en meer divers (meer jongeren!) maken. Daarvoor is o.a. training van de coördinatoren nodig. Dit zal bijdragen aan betere en beter toegankelijke natuur en zinvol bezig zijn, samen met anderen.

Participeren in project ‘Groene GGZ’

Samen met Nature for Health participeert de provincie, gefinancierd door het programma gezondheid, in het project ‘Groene GGZ’. Hierbij staat de vraag centraal hoe de groene omgeving van GGZ-instellingen (beter) benut kan worden in de behandeling van patiënten en wat dit bijdraagt aan hun geestelijke en fysieke gezondheid. Het is daarbij de bedoeling dat er een wederkerigheid ontstaat: de natuur is goed voor

de gezondheid van de patiënten, maar de patiënten zijn ook goed voor de natuur. De patiënten werken namelijk (binnen hun mogelijkheden) mee aan de vergroening van de omgeving van de GGZ, de verbetering van het groen en het onderhoud. De provincie denkt en betaalt mee aan dit project dat in 2022 wordt gerealiseerd.

Vaststellen nieuw beleidskader Natuur

In het nieuwe beleidskader Natuur zal aandacht uitgaan naar de realisatie van grotere, toegankelijke natuurnetwerken. Het beleidskader Natuur komt uit in het najaar van 2022.

Ondertekenen Schone Lucht Akkoord, uitvoeringagenda Schone Lucht Akkoord 2021-2030, pilots, twee roulerende meetstation en twee miljoen voor vijf schone luchtprojecten

In 2030 50% gezondheidswinst door schonere lucht ten opzichte van 2016. Op maandag 13 januari 2021 tekenden 9 provincies (waaronder Noord-Brabant) en ruim 35 gemeenten (waaronder 21 Brabantse gemeenten) met minister Van Veldhoven (Milieu en Wonen) die afspraak: het Schone Lucht Akkoord. De kern van de aanpak van de provincie is om bij elke opgave actief te zoeken naar mogelijkheden om tegelijkertijd de luchtkwaliteit te verbeteren. Om oplossingen te ontwikkelen voor knelpunten neemt de provincie deel aan diverse pilots onder het Schone Lucht Akkoord. Zo worden er pilots uitgewerkt in de landbouw om emissies uit stallen te reduceren en neemt de provincie deel aan een pilot om vergunningen, toezicht en handhaving in de industrie te optimaliseren. De provincie Noord-Brabant heeft verder geïnvesteerd in twee roulerende luchtmeetstations die gemeenten en burgerinitiatieven kunnen plaatsen. Met de roulerende meetstations zal de lucht de komende vijf jaar op diverse locaties in Brabant zorgvuldig gemeten worden. Ten slotte heeft de provincie cofinanciering van het Rijk gekregen voor vijf projecten die helpen de luchtkwaliteit te verbeteren.

Verkenning hotspots Noord-Brabant

In de verkenning is gekeken naar luchtkwaliteit, geluid en geur. Er is gebruik gemaakt van objectieve data over de berekende milieubelasting en subjectieve enquêtegegevens van GGD-belevingsonderzoeken. De verkenning geeft de milieudruk weer op verschillende kaarten, zowel voor individuele milieuaspecten als gecombineerd met elkaar. Er is bij het combineren geen weging toegepast van de gezondheidseffecten die samenhangen met de diverse aspecten. De verkenning heeft het beeld verfijnt dat we van de milieudruk in Noord-Brabant hadden. De verkenning bevestigt het beeld dat de milieudruk het hoogst is nabij drukke wegen en in de stedelijke omgeving, bij industrie en in veedichte gebieden. De verkenning laat zien waar de relatief hoge milieudruk samenvalt met specifieke verblijfsobjecten en dus waar Brabanders worden blootgesteld. In lijn met de toezegging bij de bespreking van de startnotitie van het beleidskader milieu op 21 januari jl. worden de uitkomsten van deze verkenning meegenomen bij de herijking van het beleid in het beleidskader milieu. Daarnaast worden de resultaten meegenomen met de monitor gezondheid.

Vaststellen beleidskader Milieu

Zoals in de startnotitie (december 2012) is aangegeven, zullen we eind 2022 het beleidskader Milieu aanbieden aan PS ter vaststelling. Goede milieumomstandigheden zijn belangrijk voor een goede gezondheid: momenteel wordt ongeveer 4% van de ziektelast veroorzaakt door ongunstige milieumomstandigheden. In het beleidskader zal worden aangegeven welke milieumambities en –doelstellingen de provincie heeft voor een duurzame gezonde en veilige leefomgeving. De bijdrage aan drie gezonde

levensjaren erbij is mede afhankelijk van het ambitieniveau daarbij, en met name de mate waarin invulling gegeven wordt aan de kernwaarden “steeds beter”, “kwaliteit boven kwantiteit” en “proactief en preventief” uit onze Omgevingsvisie.

Communiceren over gezondheid vanuit VTH

Het programma VTH maakt een magazine en organiseert expertmeetings. Doel van het magazine is het informeren van omgevingsdiensten over ambities en visies van en de beleidsmatige invulling daarvan door de provincie. Waarbij VTH een van de instrumenten is om de doelen te bereiken. De dialoogsessie heeft tot doel kennis met elkaar te maken, elkaar beter te verstaan en zodoende bij te dragen aan samenwerking tussen beleid en uitvoering.

Bestuurlijk Platform Omgevingsrecht

Twee keer per jaar vindt bestuurlijk overleg plaats tussen de Brabantse GGD-en, Omgevingsdiensten, Functioneel Parket en de provincie Noord-Brabant over een gezonde en veilige leefomgeving. De samenwerkende overheden trekken samen op en maken afspraken. Op 21 april hebben de organisaties met elkaar afspraken gemaakt over een gezamenlijk onderzoek naar de juridische interventiemogelijkheden voor gezondheid binnen de Omgevingswet.

5. ECONOMIE, TALENT EN KENNISONTWIKKELING

Uit het beleidskader gezondheid 2021-2030: “Meekoppelkansen: Binnen de actieagenda life sciences & health van het programma ETK werken we continue aan innovatiebevordering op gezondheid en economie. Dit doen we via innovatiecoalities, de data-economie en de coronaherstelaanpak. Deze kansen en mogelijkheden worden in de eerste uitvoeringsagenda (2022-2023) verder uitgewerkt.”

Meekoppeling van gezondheid in 2022-2023:

Innovatie en sport

Het begrotingsprogramma Economie, talent en kennisontwikkeling kijkt samen met Sport, cultuur en erfgoed, in hoeverre sportinnovatie nieuwe kansen biedt voor (toekomstige) werkgelegenheid en gezondere Brabanders.

Innovatiecoalities

Een innovatiecoalitie is een vorm om per onderwerp met partners een gezamenlijke ambitie op te pakken. De innovatiecoalitie rond regeneratieve geneeskunde is zojuist goed gekeurd. In deze innovatiecoalitie werken we samen met onze partners zoals de TU/e, REGMEDxb en het Brabantse bedrijfsleven, aan de ontwikkeling van een sterke regeneratieve geneeskunde sector, met in eerste instantie de focus op biomaterialen.

De data-economie

De uitvoeringsagenda dataeconomie ondersteunt datagebruik ter bevordering van de gezondheid van de Brabander, door projecten mogelijk te maken die de inzet en ontwikkeling van

artificiële intelligentie bevorderen en innovaties gericht op eHealth en remote patiënt monitoring stimuleren. Daarbij werken we samen met Brabantse zorgorganisaties, intermediairs zoals CIC, Slimmer Leven en Mindlabs, verzekeraars en het Brabantse innovatieve bedrijfsleven.

De coronaherstelaanpak

De actie- en investeringsagenda coronaherstel draait om vijf thema's. Eén van die thema's is de BrabantRing ofwel een veilige, digitale snelweg die randvoorwaardelijk is voor langer thuis wonen en kortere verblijven in het ziekenhuis. Een ander thema is Brabant leert, wat een meer getrapte relatie heeft met gezondheid, via betere kwalificaties van mensen en beter mee kunnen doen.

Europese programma's

Een aanvullende koppelkans zit bij de Europese programma's, zoals OP-Zuid en Interreg, waarbij maatschappelijke uitdagingen centraal staan. Gezondheid is één van die maatschappelijke uitdagingen. Binnen de Europese programma's is budget beschikbaar om innovatieve projecten financieel te ondersteunen.

6. ENERGIE

Uit het beleidskader gezondheid 2021-2030: “Meekoppelkansen: We streven ernaar om slim en integraal te combineren en energiedoelen zoveel mogelijk te realiseren in samenhang met andere maatschappelijke opgaven. Zo bereiken we niet alleen resultaat op het gebied van energie, maar ook op het gebied van bijvoorbeeld leefbaarheid, gezondheid, omgevingskwaliteit en een circulaire en concurrerende economie. Niet elk project of iedere locatie leent zich voor een succesvolle koppeling. Maar daar waar het kan, moeten we het niet nalaten. Integendeel; we zullen die koppeling voortdurend opzoeken en stimuleren.”

Meekoppeling van gezondheid in 2022-2023:

Minder verbranding van fossiele brandstoffen

Klimaatverandering wordt door de Wereldgezondheidsorganisatie gezien als grootste bedreiging voor de menselijke gezondheid, zowel vanuit milieu- als sociale factoren. Reductie van broeikasgasuitstoot door de transitie naar een fossielvrije energievoorziening – een van de hoofdoelen van het energiebeleid – is niet alleen gericht op het voorkomen van verdere klimaatverandering en een toekomstbestendige energievoorziening, maar draagt ook bij aan het vergroten van de gezondheid als gevolg van minder luchtverontreiniging en minder zorgen van Brabanders hierover.

Isoleren

Gezondheid is een aandachtspunt bij de inzet op isoleren. Behalve aan energiebesparing, draagt isoleren namelijk bij aan wooncomfort en vermindering van geluidsoverlast. Bij een goede balans tussen isoleren en ventileren, draagt isoleren ook bij aan een gezonder binnenklimaat.

Sportverenigingen

Vanuit dit begrotingsprogramma worden sportverenigingen via een ondersteuningsloket geholpen met verduurzamen. Hierdoor besparen zij energie en daardoor kosten. Door deze kostenbesparing kan er meer geld direct naar het sporten gaan.

Verduurzaming en energiebesparing

Door ondersteuning van gemeenten helpt dit begrotingsprogramma indirect ook inwoners bij verduurzaming en energiebesparing; zaken die bijdragen aan de eerdergenoemde positieve gezondheidseffecten.

Verduurzaming industrie

De verduurzaming van de industrie leidt tot gebruik van duurzame energiebronnen en efficiënter omgaan met energie. Dit betekent ook een schonere industrie en minder luchtvervuiling en kan leiden tot minder uitstoot van stikstofoxiden. Bij onze inzet wordt uitdrukkelijk energiebesparing bij de industrie meegenomen, via bijvoorbeeld VTH en Grote Oogst.

Grootschalige energieprojecten

Grootschalige energieprojecten, bijvoorbeeld opwekking van windenergie, worden vanuit onze verantwoordelijkheid als betrouwbare overheid gefaciliteerd met aandacht voor omgevingskwaliteit en procesgang.

Delen opbrengsten energieopwekking

Er wordt ingezet op het lokaal delen van de opbrengsten van energieopwekking. De Burenregeling EnergieA16 is een eerste voorbeeld. Hiervan kunnen omwonenden bijvoorbeeld hun woning verduurzamen. Maar rendement uit duurzame opwekprojecten kan ook geïnvesteerd worden in lokale energieprojecten. Dit draagt allemaal bij aan gezondheid.

Sociale innovatie energie-armoede

Eén van de uitvoeringslijnen van het begrotingsprogramma energie is de Samenwerkingsovereenkomst Sociale Innovatie Energietransitie. Daarmee worden inwoners betrokken bij de energietransitie en het voorkomen van energie-armoede. In maart 2022 verscheen een boekje over de lessen vanuit de zestien pilots: 'Waar een wil is, is een (om)weg'. Een van de pilots, Energie voor Iedereen, is een voorbeeld dat zich richt op het voorkomen van energie-armoede. Energiearmoede heeft negatieve gezondheidseffecten en speelt bij mensen die een relatief groot deel van hun inkomen kwijt zijn aan energielasten, bijvoorbeeld omdat ze in slecht geïsoleerde (huur)huizen wonen.

7. LANDBOUW EN VOEDSEL

Uit het beleidskader gezondheid 2021-2030:

“Meekoppelkansen: Door blijvend in te zetten op verduurzaming van de voedselproductie in de keten leveren we een bijdrage aan gezondheidsdoelstellingen, o.a. door het creëren van randvoorwaarden voor kringlooplandbouw en natuur- of landschapinclusieve landbouw. Deze vormen van landbouw hebben, evenals biologische landbouw een positieve impact op de omgeving en de boer-burger relatie. Daarnaast maakt het stimuleren van precisielandbouw het mogelijk om met minder water en gewasbescherming de bodem optimaal te benutten. En dankzij het gebruik van minder zware machines gaan we verdichting van de bodem tegen. D.m.v. digitale monitoring kan verder het dierenwelzijn worden gevolgd en, zo nodig, verder worden bevorderd. Daarnaast zoeken we de verbinding met andere programma’s op het snijvlak van milieu, dierenwelzijn en infectieziekten (vrije uitloop, gesloten houderijsystemen, ruime weidegang). Het beheer van het landschap door boeren biedt meekoppelkansen voor nieuwe groenblauwe diensten zoals waterberging, CO₂-opslag, biodiversiteit (kruidenrijk grasland, akkerranden) en multifunctionele activiteiten, zoals

voedselverwerking (kaas, bier etc.), retail (huisverkoop, korte keten), energie en zorgdiensten die bijdragen aan de gezondheid van de Brabander. Ook het stimuleren van een gevarieerd en gebalanceerd eetpatroon (meer evenwicht tussen plantaardig en dierlijk) kan bijdragen aan de gezondheid van de Brabander. De waardering en beloning voor groen en gezond kan hierdoor bovendien toenemen. We zien verder een belangrijke meekoppelkans in de gebiedsgerichte aanpak waar we regie voeren op een integrale maatwerkaanpak, waarbij per gebied voor aspecten als landbouw, natuur, landschap, water en stikstof, met grondeigenaren en lokale vertegenwoordigers op gebiedsniveau de prioriteiten worden bepaald en in samenhang worden uitgevoerd. Ook het zorgvuldige gebruik van water, energie en circulariteit in de voedselverwerking draagt direct dan wel indirect bij aan onze gezondheidsdoelstellingen. De voedselverwerkende sector kan bovendien een belangrijke rol spelen in de transitie van de landbouw.”

Meekoppeling van gezondheid in 2022-2023:

Verminderen emissies landbouw

Het programma Landbouw en voedsel draagt bij aan de gezondheid van de Brabander doordat dit programma werkt aan het verminderen van emissies vanuit de landbouw (fijnstof, ammoniak, gewasbeschermingsmiddelen en geur). Dit heeft een positief effect op de gezondheid van de Brabander via schon(er)e lucht, bodem en water, en via het effect op klimaatmitigatie en -adaptatie. Landbouw en voedsel werkt op verschillende manieren aan het verminderen van emissies vanuit de landbouw:

- Het actief stimuleren van de ontwikkeling en toepassing van innovatieve stalsystemen die emissies bij de bron aanpakken en daarmee goed zijn voor de dieren, de omgeving en de boer.
- Stimuleren van nieuwe landbouwwormen zoals kringloop-, natuur- of landschapsinclusieve landbouw, die tot minder emissies vanuit de landbouw leiden. Deze vormen van landbouw, evenals biologische landbouw, zorgen bovendien voor meer natuur en een meer divers landschap, wat ook bijdraagt aan de gezondheid van de Brabander.
- Stimuleren van precisielandbouw waardoor het bodem- en watersysteem minder belast wordt met bijvoorbeeld gewasbeschermingsmiddelen. De provincie faciliteert ondernemers bijvoorbeeld, in de vorm van geld en publiciteit, om met robots in plaats van bestrijdingsmiddelen onkruid te wieden.

- Omdat Bodem en water en Natuur en milieu ook aan vermindering van emissies werken, trekken deze drie begrotingsprogramma's samen op bij het ontwikkelen van hun beleidskaders en uitvoeringsagenda's. De realisatie van doelen gebeurt steeds meer in gebieden, waarbij de provincie regie voert op basis van een integrale maatwerk aanpak. Hierbij worden, per gebied, voor landbouw, natuur, landschap, water en stikstof, de prioriteiten bepaald en in samenhang uitgevoerd. Dit gebeurt samen met grondeigenaren en lokale vertegenwoordigers. Voor gezondheid ligt hier een grote meekoppelkans.

Voorwaarden ontwikkeling veehouderij

Om milieu- en gezondheidseffecten en risico's (zoals geuroverlast, het risico op zoönose, etc.) zoveel mogelijk te voorkomen en verminderen, heeft de provincie regels in de omgevingsverordening die voorwaarden stellen aan de ontwikkeling van met name veehouderijen. Er zijn o.a. regels gericht op verlaging van de emissies die (tevens) bijdragen aan verbetering van de luchtkwaliteit. Daarnaast wil de provincie met staldering een verdere regionale concentratie van het aantal dieren in een gebied voorkomen. Verder mogen er in Brabant geen nieuwe veehouderijbedrijven meer komen rond kernen en natuurgebieden, tenzij een bedrijf voldoende grondgebonden is. Bovendien is er het tijdelijke geitenmoratorium (ofwel een stop

op de toename oppervlakte van deze dierenverblijven), zo lang uitkomsten van onderzoek niet aantonen dat er geen verhoogde gezondheidsrisico's zijn. Verder hanteren gemeenten en omgevingsdiensten, uit voorzorg, het endotoxine toetsingskader om het risico op verslechtering van de endotoxine-blootstelling boven de advieswaarde te voorkomen.

Kennisontwikkeling en -verspreiding

We dragen actief bij aan de ontwikkeling en verspreiding van kennis over veterinaire en humane gezondheid. Zo financiert de provincie bijvoorbeeld onderzoek naar de risico's voor gezondheid van mestverwerking in de buitenlucht. Daarnaast financieren we met partners het kennisplatform veehouderij en humane gezondheid. Voor wat betreft zoönose komt er bijvoorbeeld een nationaal actieplan, doet de provincie mee aan de landelijke zoönose oefening en participeert de provincie in een Brabants kennisnetwerk zoönose.

Meer productie plantaardig voedsel

Daarnaast draagt dit programma bij aan de gezondheid van de Brabander doordat wordt ingezet op de productie van gezond en duurzaam geproduceerd voedsel van dichtbij en meer productie van plantaardig voedsel in Brabant. Zo dragen we bij aan een gebalanceerd voedselaanbod en, via deze weg, de mogelijkheden voor een gezond voedingspatroon. De eiwittransitie biedt de Brabander bovendien marktkansen (en daardoor meer brede welvaart) in Brabant. Daarnaast heeft de eiwittransitie een positief effect op zowel klimaatmitigatie en -adaptatie. We dragen op verschillende manieren bij aan eiwittransitie.

Enkele voorbeelden:

- We zijn betrokken bij de Green Deal Eiwitrijke gewassen, gericht op samenwerking tussen partijen om ervoor te zorgen dat eiwitgewassen in Nederland verbouwd, verwerkt en verkocht kunnen worden;
- Met onder andere de Innovatiecoalitie Eiwittransitie, de samenwerking met BOM en de regionale ontwikkelingsmaatschappijen op het gebied van de eiwittransitie, de ondersteuning van proeftuinen en samenwerking met het onderwijs, creëren we een Brabants ecosysteem 'procestechnologie' waarbij eiwitrijke producten worden geproduceerd, innovaties ontwikkeld en dat flexibel is om in te kunnen spelen op toekomstige (markt-) ontwikkelingen en trends op het gebied van de eiwittransitie;
- We zijn actief betrokken bij CHIEF, gericht op het versnellen van de eiwittransitie voor een gezond en duurzaam leven en bewustwording bij de consument ten aanzien van het belang van een gevarieerd en gezond voedingspatroon. CHIEF wil meer (startende) ondernemers van plantaardige producten betrekken, voorlichting en educatie geven aan jongeren, volwassenen en professionele doelgroepen en inzetten op beleving en aanbod in gastronomie, retail, telers en toerisme.

8. BASISINFRASTRUCTUUR, MOBILITEIT EN MOBILITEITSONTWIKKELING

Uit het beleidskader gezondheid 2021-2030: “De provincie Noord-Brabant is door Bouwend Nederland de laatste drie jaar uitgeroepen tot de meest duurzame opdrachtgever van Nederland. Dat leidt tot maatregelen die de gezondheid in Brabant bevorderen.”

Meekoppeling van gezondheid in 2022-2023:

Provinciale wegen

Vanuit de uitvoeringsagenda KOPI voor aanleg, beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur zetten we niet alleen in op bereikbaarheid, maar dragen we ook bij aan een gezondere leefomgeving en verkeersveiligheid. Onze investeringen richten we in deze periode met name op het versterken van fietsroutes, waarmee zowel de gezondheid van mensen wordt bevorderd en bijgedragen wordt aan de mobiliteitstransitie. Daarnaast proberen we ook de negatieve gezondheidseffecten te beperken rondom de wegen, met inzet op het beperken van de gevolgen van geluidsemissies en luchtkwaliteit (stikstof en fijnstof). Bovendien zetten we in op duurzame aanleg, beheer en onderhoud van provinciale infrastructuur.

We zijn drie keer op rij de meest duurzame publieke opdrachtgever geworden, omdat we bij aanleg van infrastructurele projecten duurzaamheid structureel meenemen bij aanbestedingen. Hierbij wordt onder meer gekeken naar de laagste CO₂-footprint, dit zorgt óók voor minder stikstof en fijnstof in de lucht. We zetten ook in op de verbetering van de verkeersveiligheid. Dit doen we zowel door in te zetten op een verkeersveilige inrichting van de infrastructuur als verkeersveilig gedrag te stimuleren.

Fietsen

Fiets is geen wettelijke taak van de provincie, maar wel al meer dan twintig jaar een niet weg te denken onderdeel van het provinciaal mobiliteitsbeleid. De provincie heeft specifieke fietsambities, niet alleen omdat fietsgebruik een belangrijke bijdrage levert aan de bereikbaarheid, maar ook vanwege de bijdrage aan diverse andere beleidsvelden waaronder

duurzaamheid en gezondheid. Er is een Nationaal Toekomstbeeld Fiets 2040 (NTF) in voorbereiding en er komt een Brabantse uitwerking: de schaa sprong fiets. Met de schaa sprong fiets dragen we bij aan het realiseren van de mobiliteitstransitie die noodzakelijk is om de verstedelijkingsambities te kunnen verwezenlijken. Bijbehorende ambitie: 20% meer fietskilometers in 2027 t.o.v. 2017. De fiets is van belang voor een gelukkige en gezonde bevolking en draagt bij aan brede welvaart. Samen met gemeenten werken we aan het fietsnetwerk, stallingsmogelijkheden en fietsstimulering via 'Ons Brabant fietst'.

Lopen/ wandelen

Dit ligt vooral bij gemeenten, want dit is niet gemeente overschrijdend, fietsen wel. Valt onder recreatief, en dat valt voorlopig nog tussen wal en schip, hier zien we kansen voor gezondheid. We spreken gemeenten aan op dit thema, bijvoorbeeld in het kader van verstedelijkingsakkoorden en de Regionale Mobiliteitsprogramma's. We benoemen het dus en we monitoren. We werken bovendien aan voor- en natransport van openbaar vervoer, zodat van deur tot deur de hele verplaatsing snel en betrouwbaar kan plaats vinden. Dat betekent onder meer toegankelijke OV-haltes voor voetgangers en mensen met een beperking. Geldt ook voor de toegankelijkheid van OV-haltes per fiets, denk aan stallingsmogelijkheden en voldoende OV-fietsen op stations.

Verkeersveiligheid

Met onze gedragsaanpak besteden we (zowel in de verkeerseducatieprogramma's als in de communicatiecampagne) o.a. aandacht aan afleiding, gebruik van alcohol, drugs en

lachgas in het verkeer en normvervaging. Dit heeft effect op de fysieke en mentale gezondheid van de Brabander. In ons verkeerseducatieprogramma voor het basisonderwijs (BVL) is "milieubewust en gezond naar school" bovendien een programmaonderdeel. Scholen bevorderen in dit kader duurzame en actieve vervoerswijzen (anders dan de auto). Scholen doen een voor- en nameting, waarvan de gegevens digitaal worden opgeslagen. Zo kunnen we trends in beeld brengen. In het kader van drugsgebruik in het verkeer participeren we tevens in een project in Oost-Brabant "Drugs, wat doet het met jou?". Dit project is gericht op het normaliseren van drugsgebruik (in het algemeen, het verkeer is hier een onderdeel van). Eerst worden data verzameld, daarna interventies bedacht en uitgevoerd. In ons uitvoeringsprogramma staat verder dat we de eigen verantwoordelijkheid van Brabanders rondom verkeersveiligheid willen vergroten. Op dit moment zijn we bezig met het ontwikkelen van een burgeractivatieprogramma/-campagne voor 2022/2023. We hopen hiermee de maatschappelijke betrokkenheid bij verkeersveiligheid te vergroten, evenals de binding met de buurt/wijk.

Sociale veiligheid

Onder sociale veiligheid verstaan we de beleving van veiligheid in het openbaar vervoer, op loop- en fietsroutes, mobiliteitshubs en truckparkings. We streven ernaar dat mensen zich veiliger voelen als ze onderweg zijn. Wij besteden in onze concessieverlening voor het regionaal openbaar vervoer expliciet aandacht aan sociale veiligheid.

9. VRIJE TIJD, CULTUUR, SPORT EN ERFGOED

Uit het beleidskader gezondheid 2021-2030:

“Meekoppelkansen: Dit programma kan meer bijdragen aan gezondheid, als we erin slagen de omgeving aantrekkelijker maken om te bewegen. Wellicht óók door te verkennen wat de betekenis van kunst als middel in de zorg zou kunnen zijn en te onderzoeken of we een rol kunnen vervullen in het ruimtelijk domein door het belang van (groene) ruimte voor bewegen en recreëren in de directe woonomgeving/openbare ruimte te benadrukken. En door te verkennen of en hoe we beter kennis kunnen delen richting kleinere en middelgrote gemeenten als het gaat om het belang van bewegen in de openbare ruimte. Dit werken we verder uit in de eerste uitvoeringsagenda (2022-2023).”

Meekoppeling van gezondheid in 2022-2023:

Beleidskader Levendig Brabant

Op dit moment wordt gewerkt aan het nieuwe beleidskader Levendig Brabant 2023-2030. Hierin is de opdracht meegegeven om vanuit de vier thema's van Levendig Brabant (sport, erfgoed, cultuur en vrije tijd) crossovers met andere thema's te maken zoals gezondheid, eenzaamheid en participatie. Belangrijke input hiervoor komt uit de Mensgerichte verkenning. Hiervoor zijn Brabanders gevraagd waarom ze doen wat ze doen in hun vrije tijd. Zo komen behoeftes van Brabanders centraal te staan, waardoor anders wordt gekeken naar de inzet van de provincie: als doel op zich, of als middel tot. Dat bijvoorbeeld gemeenten sport als doel zien, is heel legitiem. Maar als provincie kun je anders redeneren, bijvoorbeeld vanuit maatschappelijke doelen zoals zingeving. Zo zou dit thema voor de provincie minder een-ver-van-mijn-bed-show worden.

Public space

Er zijn op dit moment verkennende gesprekken over het project Public space. Dit project draait om het bevorderen van bewegen in de openbare ruimte. De vraag is nog op welke wijze dit project precies wordt ingevuld.

Verkenning kennisplatform

Parallel hieraan loopt een andere verkenning. In Noord-Nederland is een platform waar kennis over bewegen in de openbare ruimte wordt gedeeld tussen provincies, kenniscentra en andere organisaties. Op dit moment wordt gekeken wat de behoeftes en mogelijkheden in Brabant zijn. De provincie volgt dit initiatief. Daarna zal worden bekeken of en hoe de provincie hierbij zal aanhaken, bijvoorbeeld als ambassadeur of financiële partner.

Active Living

Daarnaast participeert de provincie in Active Living. Gekeken wordt hoe we, rondom bewegen in de openbare ruimte, de drie lijntjes (Public space, het genoemde platform en Active living) bij elkaar kunnen brengen. Daarnaast moet er nog een verbinding worden gelegd tussen dit begrotingsprogramma en het begrotingsprogramma Ruimte en wonen.

Omslag bij sport

Bij sport is er al enige tijd een omslag gaande: van sport als doel, naar sport als middel. Vooral bij uniek sporten komt dit duidelijk naar voren. Sporten c.q. bewegen heeft namelijk meerdere gezondheidsvoordelen, denk aan het vergroten van sociale contacten, halen van beweegnormen, bestrijden van eenzaamheid en meedoen. De zes dimensies van positieve gezondheid zijn hierin te herkennen.

Nieuwe doelgroepen

Een andere nieuwe invalshoek in het beleidskader Levendig Brabant 2023-2030 is dat er straks voor alle Brabanders iets te doen en beleven moet zijn in de sectoren erfgoed, cultuur en vrije tijd. Bij sport wordt verkend of de doelgroepen van uniek sporten, zullen worden uitgebreid met doelgroepen als laaggeletterden, ouderen en LHBTI-ers (dit noemen we inclusief sporten).

Expositie Carefull

Via het werkplan van kunstLOC worden projecten vanuit kunst & samenleving gefinancierd en uitgevoerd. Zoals bijvoorbeeld de expositie Carefull; zestien kunstenaars die kunst maken met en exposeren in diverse zorginstellingen. In de magazines Who cares en We care worden projecten over cultuur in relatie tot gezondheid, waar de provincie een rol in heeft, gepresenteerd.

Verstedelijkingsstrategie

Vanuit dit begrotingsprogramma wordt meegedacht over de verstedelijkingsstrategie.

Levendig Brabant

Voor het programmeerdocument Levendig Brabant (sport, cultuur, vrije tijd en erfgoed) moet GS voor de zomer 2022 een besluit nemen t.b.v. behandeling in PS in september 2022. Hierin is de opdracht meegegeven om vanuit de vier thema's van Levendig Brabant crossovers met andere thema's zoals gezondheid, eenzaamheid, participatie te maken.

VisitBrabant Routebureau

Het Routebureau zorgt voor aantrekkelijke (thematische) recreatieve routes voor fietsen, wandelen, paardrijden, mountainbiken en varen. Langere en kortere routes, voor elk wat wils, laagdrempelig, in de buitenlucht bewegen. Dus zeer goed voor de gezondheid. Het Routebureau zorgt ook voor een stevige promotie van de routes. In de komende periode zal het Routebureau extra aandacht besteden aan de toegankelijkheid van de recreatieve routes voor minder validen. Het Routebureau zou ook nóg meer specifiek met het thema gezondheid aan de slag kunnen gaan.

BIJLAGE 2

RISICOANALYSE

In deze bijlage belichten we de vier belangrijkste risico's die we zien in 2022-2023, én de wijze waarop we op deze risico's anticiperen, in de vorm van beheersmaatregelen.

RISICO'S EN BEHEERSMAATREGELEN

Risico's	Beheersmaatregelen
<p>1 Korte uitvoeringstijd om effecten te zien Vanwege de vertraagde vaststelling van het beleidskader gezondheid (3 december 2021) en de provinciale statenverkiezingen in maart 2023, is de doorlooptijd van deze uitvoeringsagenda erg kort om al effecten van het beleid waar te nemen.</p>	<p>Daarom is impactvolle communicatie vanaf dag één nodig.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een smart communicatieplan waarvan de acties zorgen voor zichtbaarheid en draagvlak bij GS, PS en extern • Communicatiecapaciteit om het plan ook daadwerkelijk uit te voeren
<p>2 Meetbaarheid van (interventies gericht op) gezondheid Effecten van directe gevolgen van de inzet provincie op gezondheid zijn op de heel korte termijn niet te verwachten en de effecten van de specifieke inzet van de provincie op gezondheid zijn slecht meetbaar vanwege interactie tussen invloedsfactoren.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Communicatie om de verwachtingen te managen zowel binnen als buiten de provincie: <ul style="list-style-type: none"> - Effecten op gezondheid worden pas op lange termijn meetbaar - Effecten op gezondheid zijn slecht meetbaar op het niveau van interventies (van bijvoorbeeld de provincie) • Quick wins identificeren en belichten • Communiceren over de effecten van de specifieke inzet van de provincie die wel meetbaar zijn (bijvoorbeeld views van onze video's) • Vertellen (kwalitatief) als je het (nog) niet kunt tellen (kwantitatief)

3 Niet meekoppelen van gezondheid door de programma's

Voor het bereiken van het doel drie gezonde levensjaren erbij, is inzet van alle programma's nodig.

- We gaan in gesprek met alle programma's, we vragen wat ze nodig hebben, we informeren ze over de ambitie van drie jaar erbij, positieve gezondheid, het beleidskader, de uitvoeringsagenda, de invloedsfactoren van de provincie. En we vieren de successen van de programma's!
- Kernteam monitort de meekoppeling van gezondheid
- Kernteam, coördinerend portefeuillehouder gezondheid en GS belonen de meekoppeling van gezondheid door de begrotingsprogramma's

4 Bijtende belangen

Gezondheid bijt soms met andere ambities van de provincie, zoals landbouw, woningbouw en aanleg van wegen waardoor de keuze valt op een andere ambitie en beoogde gezondheidsdoelen niet behaald worden.

- Bestuurlijk commitment
- Integratiekader ontwikkelen (in IPO-verband) en benutten
- Coördinerend portefeuillehouder ondersteunen met goed onderbouwde informatie over waarom het belang van gezondheid moet prevaleren of in ieder geval moet worden gemaximaliseerd
- Gebruik maken van de kennis en ervaring van het Institute for Positive Health en van andere provincies die ook werken aan gezondheidswinst.

Dit is een uitgave van:

Provincie Noord-Brabant

Postbus 90151

Brabantlaan 1

5200 MC 's-Hertogenbosch

www.brabant.nl

Mei 2022